Poštnina plačana v gotovini.

LETNIK XLI.

Fr. Lupan

LJUBLJANSKI ZVON

LETO 1921

ŠTEV. 8

Vsebina avgustovega zvezka:

1. **Ivo Šorli:** Zgodbe o nekaterih krščanskih čednostih in nečednostih. *(Dalje prihodnjič.)* 451
2. **Dr. Ivan Prijatelj:** Duševni profili naših preporoditeljev. *(Dalje prihodnjič.)* 455
3. **Milan Pugelj:** Uboga deklica. *(Konec.)* 471
4. **Alojz Gradnik:** O zlata zemlja 476
5. **Prof. Dr. R. Nahtigal:** Matija Murko. *(Konec.)* 477
6. **Ivan Albreht:** Tri Koroške. III. *(Konec.)* 485
7. **Anton Vodnik:** Zapri oči mehkó, mehkó mi 460
8. **A. P.:** Lastovka. *(Dalje prihodnjič.)* 461
9. **Mirko Pretnar:** Vrnitev 498
10. **Prešeren-Wiles:** „Lepa Vida“ v angleškem prevodu 499
11. **Milan Fabjančič:** Ječe 502
12. **Stano Kosovel:** Ne govorite! 505
13. **Književna poročila** 506
    Ivan Zorec: Dolenc Hinko: Izbrani spisi. — *Ivan Zorec:* Dinko Šimunović: Mladost. — *J. A. G.:* Mažuranić, Ivan: Smrt Smail-age Čengića. — *-i.* Bauernfeld E.: Dnevnik.
14. **Kronika:** *A. Lajovic:* Opera 511
15. **Nove knjige** 512

„Ljubljanski zvon“

izhaja v zvezkih po enkrat na mesec ter stane na leto 180 K, za pol leta 90 K, za četrt leta 45 K, za Italijo po 60 lir na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 18 K.

Odgovorni urednik: Dr. Joža Glonar.

Uredništvo ne vrača rokopisov, ki jih ni naročilo. — Upravništvo se nahaja v Sodni ulici št. 6.

Last in založba „Tiskovne zadruge“, z. z o. z. v Ljubljani.

Tiska Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani.

LJUBLJANSKI ZVON
MESEČNIK ZA KNJIŽEVNOST IN PROSVETO.

LETNIK XLI. 1921. ŠTEVILKA 8.

IVO ŠORLI:

ZGODBE O NEKATERIH KRŠČANSKIH ČEDNOSTIH IN NEČEDNOSTIH. (Dalje.)

IV.

O zmernosti ali varčnosti.

...a kdor iz pol lonca se do sit'ga najé,
naj še tist'ga razbije, iz piskra naj jé!
(Iz drugega dela poskočnice pod III.)

Junak te zgodbe je Miha Škrt (hm!), zgled neizmerne zmernosti in skromnosti, kar se tiče življenjskih potreb.

Rojenice so mu zapele v prelepem tolminskem trgu samem (Klajn-Paris, pr moj duš!), živi pa, ko začne ta historija, že tri leta v mestu P., glavni vojni luki takrat Avstro-ogrske monarhije. Z izredno marljivostjo si je znal priboriti na popolnoma pošten način skromno premoženje. Prodaja zelenjavo, sadje, jajca, dobiček spravlja v luknjo pod podom.

A ta dobiček sam ni nikoli tolik, da bi Miha Škrt imel, kar ima. Zmernost, zmernost njegova je, ki ga je napravila moža! Če reče kupovavka: «To zelje je zmrzlo, pojejte ga vi, če ste ne vem kdo!», naš Miha uboga, če je le res zmrzlo. Če reče: «To jajce je klopotec!», ga Miha res še na ušesu poskuša; a če je, ga položi na stran, da bo zanj. In če vrže vojak hruško ali jabolko na tla, Miha pobere, poljubi in spravi. Tako se polagoma nabere kosilo in večerja.

In če bi bili časi, kakor so bili, brez zapletljajev, bi se bilo izteklo Mihovo življenje. Še želodca bi si ne bil pokvaril! Zakaj,

če je dobival često res čez vse trde nalogé želodec, vedno so bile kratke in predobro je vedel, da bi napravil gospodarju še uslugo, če bi si kako kljubovanje dovolil...

Pride pa vojna, in veliki čas «postavi» tudi na našega junaka «velike zahteve», kakor smo govorili takrat.

Najprej izda domača oblast postavo, da mora imeti vsak prebivavec za šest mesecev živeža, sicer da mora ven; mesto je namreč trdnjava, in sovražnik bi jo prišel lahko oblegat.

— No, to je res! Naše oblasti so pametne in skrbe za nas! si reče Miha, ki je bil tudi dober patrijot. In gre in nakupi, kolikor se mu zdi za šest mesecev primerno.

Drugi dan pride komisija. Naj pokaže zalogo! Miha pokaže.

— Vi nas ne razumete, gospod! se razhudi stotnik. Živež za šest mesecev pokažite, ki pravite, da ga imate!

— Pa to je živež za šest mesecev, prosim lepo!

— Kaj? Ali mislite z nami norce briti?

— Kako bi, gospod? Poglejte, tu sta najprej dve kili kave. Po pet zrn na dan: tridesetkrat pet je stopetdeset, krat šest je ravno osemsto — bo torej še veliko preveč, pa sem nalašč vzel nekaj čez. Potem je tu čez trideset kil moke — še pol je ne bom porabil. Potem — — —

— Pripravite svoje stvari — jutri greste! ga gospod osorno prekine. Prav čas je, da ga bomo z vami izgubljali!

— Pa, gospod, jaz res ne trebam več! krikne Miha ves prestrašen. Vprašajte, kogar hočete, kako jaz živim — — —

— Ako živite od tega, potem ste skopuh; a skopuh in oderuh sta si brata. In oderuhov ne maramo po trdnjavskih mestih. Z Bogom!

Na, zdaj imaš! In ravno, ko bi se bilo dalo tu kaj zaslužiti! In samo zato, ker tak cesarski pojedač toliko pojé, da ne verjame, koliko manj je lahko drugemu dovolj! In kam naj gre?

Na to mu dajo odgovor drugi dan: ali na državne stroške v barake, ali na svoje, kamor ga volja.

Ne, v barake že ne! Težko mu je zapraviti še tistih par grošev, ki jih ima; a v barakah, kjer bi jih ne mogel skriti, bi mu jih še ukradli. Zakaj tu ne pusti niti solda — če pride sovražnik, bi bilo po vsem! A je še to: ako se mu posreči, da zadene primeren kraj, ni izključeno, da začne lahko tudi tam kako kupčijo in zasluži vsaj za sproti.

Poskusimo kar s kraja, si reče Miha. Najprej z Ljubljano. Če tam ne bo nič, pojdemo lahko še vedno naprej.

No, prepolna je že bela Ljubljana ljudi, a ne samo navadnih, nego tudi takih, ki nič manj od Mihe ne mislijo, kako bi si kaj zaslužili. Kamor naš mož pogleda, je že kdo na poti. Tako hodi neprestano okrog in študira in špekulira, kam bi se vrinil.

Ali kar se prehrane tiče, je izredno zadovoljen. Koliko tega se na te karte dobi! Kam bi človek z vsem — polovica bo dovolj! Še dobro, da mu od doma niso dovolili vzeti ničesar s seboj, češ, da se iz trdnjave ne izvaža — kam bi bil zdaj še s tem!

Hodi torej na aprovizacijo in jemlje samo polovico tega, kar mu pripada, včasih še toliko ne. Toda kaj ga neki toliko gledajo in že tudi drug drugemu s prstom kažejo? Ali tudi tem kaj ni prav? Veseli naj bodo, da kdo kaj pusti — saj dovolj kričijo, kako stradajo in koliko je vsega premalo!

— Vi, gospod, pokažite svoje zaloge! se mu nekega dne nenadno prikaže med vrati uradni organ.

— Kake zaloge? Kje jih imam jaz zaloge?

— Le ne delajte kakih neumnosti, gospod! Kdor hodi na aprovizacijo samo za parado, mora biti dandanašnji vražje dobro preskrbljen! Drugi pa stradajo! Le ven z robo, drugače sami poiščemo!

— Kar poiščite! Hudiča boste našli, norci neumni!

Res ničesar ne najdejo, ali Mihi ni bolje. Zaradi trdovratnega skrivanja pretiranih zalog petsto kron globe! Radi razžaljenja uradnih organov v izvrševanju njih težke službe še dvesto!

Dobro sva začela, Miha! Še dve, tri take, pa sva suha! Ravno za Ljubljano si bil, res! se roga obsojenec domov grede samemu sebi in gre naravnost na oblast, da dobi potne liste za naprej.

Bolj ko je svoj, bolj se ga boj! Za Nemca se bom zapisal! preti Miha, ko se pelje proti nemškemu Gradcu.

Ali ljubljanska šola je pomagala! V Gradcu vse vzame, kar dajo na izkaznice, pa magari naj se dar božji usmradi!...

Toda, ko so mu nakopičili tega že toliko, da je res nevarnost, ne more gledati, kako gre v kvar. Ne, da bi začel lastno kupčijo, že davno nima več poguma: tako čudno zverižene so tiste postave o «maksimalnih cenah» in tako neusmiljeno zgrabijo člo-

veka za vrat, ki se proti njim pregreši, da bi bilo več nego neumnost, stati na mrazu in mučiti se cele tedne, da ti nekega dne ne samo zaslužek, ampak še tvoj denar kak birič požre. Toda, če bi spečal blago, ki si si ga odtrgal od lastnih ust in še za cene, ki si jih ti plačal, menda vendar ne bo prestopek?

Miha gre v kavarno, pa poprosi natakarja, naj mu ga pošlje, če bi kdo hotel toliko in toliko takšnega in takšnega blaga.

In res pride že drugi dan k njemu tak gospod.

— Pa prav za takšne cene da daste vse to?

— Prav za takšne! potrdi Miha. Nobenega dobička ne iščem. Samo da se blago ne skazi, ko ga ne morem zmagati. V Ljubljani so me roparji obsodili, ker sem jemal le za svojo potrebo, pa sem se dal še tu zapeljati. Toda saj še prostora nimam toliko v ti čumnati.

— Hm, hm, tako, tako... mrmra gospod. Dovolite, da si vzamem od vsake sorte malo poskušnje s seboj. In kar z mano stopite, da se pomenimo na drugem mestu radi cen! Izvolite, prosim!

Možev glas je trd... In kaj pomeni to: «na drugem mestu»? ...Pa ne, da bi — — —

Žalibog da! Naravnost na magistrat se vodniku mudi...

In tam leži stvar vendar kar na dlani: med moko ravno šestdeset odstotkov mavca in druge nesnage; kavina primes zmleti hrošči, celo strupeni; v milu niti ne popolna dva procenta maščobe... In tako dalje in tako dalje: vse sama goljufija!... Potem gospod tujec seveda lahko ponuja za take cene! Jezik za zobmi! Tisoč kron globe, kar se tiče te oblasti. Vrhu tega se spisi odstopijo najprej v Ljubljano radi onih «roparjev», aprovizacijska komisija tu pa si pridržuje pravico zasledovanja radi natolcevanja, da ona prodaja tako blago. In «gospod trgovec z lastnimi cenami» pride nemudoma pod policijsko nadzorstvo!

Ko se naš Miha po vojni vrača domov, ima v žepu še tri krone begunske podpore, zato pa «razširjen želodec». Ne boste vi mene več! se je bil zaklel. «Kar daste, pojde noter, pa magari da z roko porivam!...» **(Dalje prihodnjič.)**

Dr. IVAN PRIJATELJ:

DUŠEVNI PROFILI NAŠIH PREPORODITELJEV. (Dalje.)

Nagoni in pogoni za duševno produkcijo so pri različnih ljudeh različni. Najmogočnejši nagon je pač elementarna in silna želja po oblikovanju tega, kar se trga iz tvoje notranjosti, da dobi vnanji izraz. A za neposredno vzpodbudilo in sprožilo duševnega dela služi seveda najprej ugodje, ki ga ima sam človek nad svojim delom, potem pa tudi veselje nad priznanjem od strani drugih, torej literarna ambicija. Ta poslednji motor, ki temelji v ljubezni do sebe, je torej Čopu popolnoma manjkal. To dejstvo nam tudi do neke mere lehko služi v razlago za njegovo «pero praznovajoče».

A močnejši nego ta zadnji pogon deluje v naturi duševnega delavca prvotni nagon, elementarna potreba po doumevanju in oblikovanju. Ta nagon pa se je pri Čopu izživljal na široko zasnovani prvi njegovi stopnji, na receptivni, tako da mu ni preostalo bogve kaj razmaha za drugi njega štadij, za produktivni. Čop se je učil jezika za jezikom, požiral knjige v vseh znanih mu jezikih, kupičil v svojem duhu filološko-literarne in estetske vednosti. V ta namen je uporabil že v mladosti večino svojih nemajhnih nagonskih energij. Prišedši potem v zrela leta, v dobo produkcije, se je začutil trudnega ne samo za proizvajanje, ampak celo za novo razširjanje svojega znanja. Ko ga je njegov prijatelj Savio vprašal, ali ne misli k svojemu obširnemu znanju jezikov pridružiti še izučenje orientalskih jezikov, mu je pisal Čop dne 31. januarja 1828. značilne besede: «Na orientalske študije, posebno na študij sanskrta, sem pač pogosto mislil, toda zaenkrat imam malo poguma, da bi se česa takega polotil; mislim, da je moja moč zlomljena, z menoj pojde navzdol — jaz sem v mnogih ozirih nesrečen.»[192] V tem položaju bi bil zmožen vzpodbosti njegov zdelani in utrujeni nagon edino kak čuvstveni dražljaj, kaka ostroga ljubezni ali ogorčenja, torej sovraštva...

[192] Veda, IV., str. 108.

Toda čuvstvo ljubezni, ki bi bilo zmožno razmahniti njegove produktivne sile, je bilo pri njem izpodrezano in podlomljeno, in sicer na polju erotične ljubezni: O Čopovem čuvstvenem življenju nam je bilo do zadnjega časa prav malo znanega. Nedavno pa je našel dr. Žigon v Levčevi zapuščini zanimiv dokument, ki je toliko dragocenejši, ker je potekel iz Prešernovega peresa. Ta Prešernov dokument in neka Čopova pisma[193] nam nudijo vpogled v čuvstveno kamrico «v mnogih ozirih nesrečnega» Čopa.

Čop je bil prišel v jeseni 1820. za profesorja na Reko. Triindvajsetletni mladi mož je tu dobil vstop v hišo in družino angleškega trgovca Mosesa Mossingtona, v kateri je podučeval francoski jezik. Ta družina se je že po enem letu preselila z Reke v Benetke, Čop pa leto kesneje v Lvov. A kljub veliki oddaljenosti je ostal Čop v pismenih stikih z Mossingtonovimi, zatrjujoč, da se čuti «zelo navezanega» na v s o obitelj (pismo z dne 6. aprila 1822.). Na Čopove dopise je odgovarjal povečini najstarejši Mossingtonov sin. Polagoma pa je Čop iz opreznega izraza: «na v s o obitelj» še posebej izločil eno osebo družine, najstarejšo (a vendar še jako mladostno) hčerko «Miss Mary» in že natančneje opredelil svoje razmerje do nje, ki je bilo razmerje tihe, a najbrže vroče — ljubezni. Dne 21. marca 1823. je k pismu, naslovljenemu na najstarejšega brata, pripisal naslednji, nekoliko pogumnejši zaupni postscriptum: Izmislil sem si načrt, ki naj Vam ga izpovem. Meni se zdi prelesten, a bojim se, da se Vam zazdi nor. V tem slučaju Vas prosim, da molčite o njem; s tem me obvarujete smešnosti, ki se ji izpostavljam pred svojimi znanci... Moj načrt je torej ta, da zasnubim Vašo najstarejšo sestro. Ali strmite ali pa se smejete ob tem predlogu? — V nadaljnjih izvajanjih izkuša Čop ovreči razne morebitne ugovore, med katerimi navaja mladost devojke, o kateri meni, da je stara 16 let (imela pa jih je šele 15), oddaljenost od domačih, konfesijo, večjo ali manjšo nagnjenost njeno do njega, pristavljajoč o svoji vnanjosti, da zna sestra javaljne «ceniti bolj ko to druge lastnosti», denarno vprašanje, zatrjujoč, da mu ob deklici ni za denar, ampak za njene, njemu drage lastnosti. — Brat in starši niso zaenkrat nič povedali devojki o Čopovi snubitvi, češ, da je še premlada, ker je šele v petnajstem letu. Pustili so ga čakati in se nadejati do pri-

[193] Prim. drja. Žigona članek «Nov fragment iz Prešerna», Slovan XV., str. 127.

hodnjega leta. Med tem časom je Čop bratu deklice opetovano zatrjeval, da goji še vedno isto nagnjenje do njegove sestre. Delal je načrt, da o počitnicah 1825. obišče Mossingtonove v Benetkah. Takrat je pisal Mossingtonov sin Čopu svoje usodepolno pismo z dne 3. novembra 1824. iz Benetk v Lvov: «... oprostili boste, da se nisem preveč podvizal o stvari, ki je zame najmanj rečeno prav neprijetna; izkratka: opustiti morate vse misli na kakšno združbo z mojo sestro. Samoglavo dekle se protivi spoznati pot do svoje sreče ter ima za vraga nekake romantične misli, da je pri izbiranju moža treba obojestranskega nagnjenja. Takega čuvstva da ona doslej ni čutila za nikogar; in ako bi ne občutila takega nagnjenja, da bi vse svoje žive dni rajša ostala sama, nego hotela premeniti svoj stan. Toda istočasno zatrjuje, da si šteje zelo v čast ter da jo jako veseli, ker mislite Vi tako dobro o nji; in prosi, da bodite preverjeni o njenem velespoštovanju do Vas, v trdnem upu, da si izvolite družico za življenje, ki bo bolj umela osrečiti Vas.»[194]

S to odpovedjo mlade Angležinje je bila rahločutnemu Čopu vsekana srčna rana, ki se mu do smrti ni zacelila. O tem nam priča Prešeren, ki je bil pod svežim vtiskom Čopove smrti v svojo nemško pesem-obsmrtnico na nepozabnega druga zapisal naslednjo tercino, katero pa je pozneje iz cenzurnih ozirov zopet izključil, tako da do zadnjega časa ni bila znana:

«Nun ist vorbei der innern Stürme Toben,
Der Liebe Schmerz, er ist nun ausgelitten,
Die unerwiedert Dir die Brust gehoben.»

Čopovo srce je bilo s tem ljubezensko opustošeno, da mož dolgo več ni mislil na obnovitev razmerja do kake druge ženske. Dne 27. julija 1828. je pisal Saviu, da mu zdravnik iz zdravstvenih razlogov svetuje, «da se vsekakor oženi», k čemur je Čop pripomnil, da ima zoper ženitev «vsakovrstne pomiselke».[195]

---

[194] Ibid., 119.

[195] Veda, IV., str. 382. — Šele o zadnjih letih Čopovih pripoveduje Ernestina Jelovškova, da je «Baragova nečakinja, vdova pl. Höffern, ljubila knjižničarja Čopa, ob čemer se je Baragovo pobožno sorodstvo silno zgražalo». («Spomini na Prešerna», str. 129; prim. tudi Kopitarjevo pismo Metelku, Archiv für slav. Philologie, XXX, str. 468, in XXXII, str. 307.) O tej Čopovi zvezi z žensko sicer ne vemo bogve česa, a vendar izgleda (že po gori omenjenem «zgražanju» pobožnega sorodstva), da gre tu za bolj realistično razmerje,

V tem ljubezenskem navfragiju je izgubil Čop svežost čuvstev in prožnost ljubezni tudi za druge predmete, ker mu ni bilo dano, kakor pesniku Prešernu, da bi bil to nesrečo svojega srca, ob kateri se mu je duh brezdvomno še dolgo mudil, izlil v duševne stvore in se ž nje oblikovanjem znebil nje težeče môre. Ta nesreča mu je orala po srcu in mu jemala oni čuvstveni razmah, ki je predpogoj za vsako duševno ustvarjanje. Že izza mlada malo nagnjen k družabnosti, se je zapiral vase in v svoje knjige in omejeval svoje občevanje na najožji krog svojih prijateljev. Stalnih večernih gostilniških družb se Čop ni udeleževal, tudi onih ne, v katere so zahajali njegovi intimni prijatelji, kakor n. pr. Prešeren i. dr., čeprav so bili ti gostilniški klubi v takratni Ljubljani jako v navadi. Pač pa se zdi, da je bil Čop velik ljubitelj popotovanj, za katere je rad uporabljal počitniške mesece. Tako je poleti 1822. napravil z Reke zlet v Benetke (tusem pač tudi z namenom, da vidi ljubljeno Miss Mary) in v Pariz. Njegovo pot iz Lvova na Dunaj o počitnicah 1823. sem že omenil. Poleti 1828. je prepotoval vso zgornjo Italijo do Milana.[196] V letnih mesecih 1832. je prehodil Gorenjsko, Koroško in si ogledal Solnograško in Monakovo.[197] V jeseni 1834. je bil v Pragi, kjer se je seznanil s Čelakovskim, Jungmannom in Palackim.[198] Značaj Čopov torej splošno ni bil nagnjen k družabnosti. Pač pa je ta tihi mož ljubil posamezne prijatelje, zanimajoče se za literaturo.

Tak je bil Savio, sin goriškega okrajnega glavarja, študirajoč na ljubljanskem liceju fiziko in občujoč s Čopom l. 1818., ko je bil Čop dve leti ljubljanski bogoslovec. Ko je temu svojemu prijatelju in ljubitelju literature Čop pisal v Gorico, čakajoč na profesorsko službo na Reki, pismo z dne 8. marca 1820., mu ni v tem pismu navedel samo obširne zaželjene francoske, italijanske in nemške literature o starih provencalskih pesnikih in trubadurjih, ampak mu je tudi sporočil: «Docela se zamikam nazaj v čase,

v kakršnem so takrat in pozneje živeli tudi Prešeren, Kastelic in Smole, družba, ki ni veliko dala na posvečene vezi sv. zakona. V slučaju Čopa, znanega po svoji resni naturi, se ipak zdi, da je bilo «zgražanje pobožnega sorodstva» malo na mestu, razen ako se je to sorodstvo spotikalo že nad tem, da nečakinja Baragova misli na zvezo z možem, ki ni bil cerkveni vernik.

[196] Veda, IV., str. 103, 105, 385 in 391. — V jeseni 1829. je bil Čop na Dunaju. (ZMS., IX., str. 5).

[197] ZMS., I., str. 122.

[198] ZMS., VI., str. 183; ibid., I., str. 126.

ko sva se še pogosto pomenkovala o podobnih predmetih, na katere tako rad mislim nazaj.» — Zanimanje za literaturo in zategadelj vzajemno nagnjenje je vzbudil najbrže Čop tudi v Andreju Smoletu, poznejšem lepoumnem trgovcu in bohemu, ki je že leta 1823. hotel «posnemati zasluge vrlega škotskega Macphersona» s tem, da je zbiral in hotel izdati zbirko slovenskih narodnih pesmi[199], možu, ki je v tistih letih mnogo «v opravkeh» popotoval po Hrvaškem, Slavonskem, Sremu, Bački, Banatu in iskal «ſerbſkih bukel», pišoč Čopu, svojemu tozadevnemu mentorju, da «ſe ti ſpodni ljudje slo zhudjo zhes to, de ſmo mi tok Serbianſkmo jesik nagnen». Isti Smole je Čopa, profesorja na Reki, izpraševal «savol tiſtih Illyrſkeh sgodbe» in mu dne 24. februarja 1823. pisal v Lvov, da je na svojem trgovskem potovanju v Benetke kupil «zelga Alfieri 22 sveskov, Petrarca, Taſsoni, nekaj od Byron &c.»[200] Literarni interes je poleg bližnjega rojaštva zvezal v družbo tudi Čopa in Prešerna. A o tem pozneje.

Čop je imel dvojno domotožje: po Italiji in po domovini. Ko je prešla leta 1822. reška gimnazija, na kateri je služboval, v madžarske roke, je pisal svojemu profesorju Ramovšu v Ljubljano dne 1. avgusta 1822., da rajši nego v Dalmacijo bi šel za profesorja v Koper «že zaradi bližine Trsta, Italije, Kranjske».[201] Seznanivši se poleti istega leta ob Kvarneru z gališkim gubernatorjem baronom Hauerjem, kateri se je ž njim pogovarjal v več jezikih in se uveril o njegovem «ogromnem znanju»,[202] sprejme službo humanitetnega profesorja v Lvovu in piše od tu prijatelju Saviu, juristu v Paviji, da si ni mogel kaj, da bi ne napravil pred svojim odhodom z Reke zleta v Benetke in Padovo, pristavljajoč: «...Potem ko sem stal par let takorekoč ob vratih evropskega raja, se nisem mogel dlje zdržati, da bi se v njem malo ne ogledal, posebno ker me je čakala daljnja ločitev od njega». Lvov sicer hvali kot mesto z mnogimi omikanci, nadarjeno mladino in obilnimi učnimi sredstvi, zraven pa pristavlja:

---

[199] Carniola, IX., str. 16.

[200] Zbornik MS., VI., str. 175—176. — Tudi profesor matematike in astronomije na ljubljanskem liceju med leti 1827.—1834., Schulz-Strasznitzki, piše svojemu prijatelju na Dunaj, da mu je postal Čop ljub, ker je bil on v Ljubljani edini, kateremu je Schulz lehko «z ozirom na znanost, umetnost in življenje izlival srce». (Zbornik MS., IX., str. 6.)

[201] ZMS., VI., str. 173.

[202] Carniola, IX., str. 31.

«Rajši bi imel, da bi mi moje razmere dovolile, slediti Vam... Zavidam Vas za Italije klasična tla, kjer človeku govori vse, vzpodbujajoč mu duha — tu je vendarle Sarmacija. Imel sem priliko opaziti, da se nahajajo v Padovi vendar še ostanki stare učenosti... tudi v Milanu se prav razveseljivo giblje literatura. Menim, da bom še sam prosil morebiti za mesto nemškega jezikovnega učitelja, če se kakšno ob priliki izprazni na kakšnem znatnem učnem zavodu Zgornje Italije.»[203] Dve leti pozneje dne 19. novembra 1824. se zahvaljuje istemu Saviu, da je dirigiral k njemu v Lvovu nekega Perka, čigar družba mu je tem ljubša, ker pravi Čop, da «nima sicer itak skoraj nikogar v Lvovu, s katerim bi bližje občeval». (Par ljudi je Čop pač imel tudi v Lvovu, s katerimi se je prijateljsko družil, n. pr. Bołoza-Antoniewicza in pesnika Zaleskega, s katerima si je še pozneje, ko je bil že v Ljubljani, pogosto dopisoval.) O došlem rojaku Perku pa piše Saviu značilno: «Sedaj lehko ž njim prav prijetno preživljam nekatero minuto, ne samo v literarnih pomenkih, ampak tudi v spominih na Italijo in mojo domovino.» Končno pa pravi v istem pismu: «Vobče seveda želim, priti v svojo domovino ali v njeno bližino.» V Padovo bi šel, deloma, ker mu to mesto, v katerem bi lehko uspešno nadaljeval svoje znanstvene študije, sploh ugaja, «deloma ker ni daleč od Kranjskega».[204] O Čopovih prizadevanjih, priti z daljnjega severa v domovino ali pa v zgornjo Italijo, govori vsa njegova korespondenca. Dunajski visokošolec, Čopov ožji rojak in podpiranec Golmajer, mu piše dne 16. februarja 1825., da je bil po njegovem naročilu pri vplivnem Wildeju, bivšem predfrancoskem študijskem ravnatelju ljubljanskem. Wilde, ki je Čopu «jako naklonjen», mu odsvetuje prositi za izredno stolico nemškega učitelja v Padovi, pač pa mu polaga na srce, da bi se potegnil za kakšno stolico na filozofiji, ki se bo našla zanj v Vidmu, Vicenzi ali Veroni, mestih, ki bi bili kakor «nalašč zanj». V prihodnjem letu že pošilja Čop omenjenega Perka, takrat visokošolca na Dunaju, h Kopitarju, da bi se ta potegnil pri dvornem svetniku Langu v tem zmislu, da bi dobil Čop mesto na ljubljanski gimnaziji. Po svojem razgovoru s Kopitarjem sporoča Perko Čopu dne 5. novembra 1826., da mu hoče Lang dati prvo prosto humanitetno mesto na ljubljanski gimnaziji («che da parte

[203] Veda, IV., str. 103—104.
[204] Ibid., str. 107.

sua Ella potesse essere sicura di ricevere la cathedra di Lubiana, ma che presentamente non sia ufficialmente nota ancor nissuna appertura di cathedra in codesto ginnasio»). Lang upa, da bo mogel Čopa premestiti iz Lvova v Ljubljano pod konec šolskega leta 1827., kar je tudi res storil. Lang je bil nevoljen, da se je hotel Čop potezati za stolico učitelja nemškega jezika v Benetkah, in je Kopitarju dejal: za take stolice imam 40 do 50 mladih ljudi, a za humanitetne razrede mi manjka sposobnih sil.[205]

Predmet Čopovih intenzivnih študij je tvorila filologija, ne toliko v njenih jezikoslovnih podlagah, kolikor na njenih estetskih višinah. V tem oziru je zanimivo Čopovo pismo, ki ga je pisal dne 15. decembra 1820., torej nekaj mesecev po svojem prihodu na Reko, svojemu protektorju Wildeju na Dunaj; v njem pravi Čop: «Ko sem se pripravljal, da odidem po dokončanem III. letniku filozofije z Dunaja v Ljubljano, da se tam posvetim bogoslovju, ste bili Vi tako prijazni, da ste mi namignili, da bi se pripravil za profesorsko službo, zlasti v stroki filologije. Zategadelj sem posvečal vsak trenotek, ki mi ga je dovoljevala teologija, katere sem dovršil tri letnike, filološkim in estetskim študijem, ki sem jih od nekdaj gojil s posebnim veseljem. V decembru prošlega leta [dne 2. dec. 1819.] sem se podvrgel konkurznemu izpitu za humanitetno mesto na reški gimnaziji, in sem bil tako srečen, da sem ga z najvišjim odlokom z dne 7. septembra t. l. tudi dobil. Sicer sem ž njim čisto zadovoljen; vendar bi želel biti nameščen v kraju, ki bi ne bil tako zelo brez vseh literarnih pomožnih sredstev za moje nadaljnje študije, kakor je Reka, in zato se hočem poslužiti vseh sredstev, ki bi mi lehko pomagala v to svrho. Ker sem se doslej mnogo bavil s filologijo, s teorijo lepih ved, z zgodovino literature in sem v ta namen velik del važnejših grških, latinskih, francoskih, italijanskih, španskih, portugalskih, angleških pisateljev čital v njih izvirnih jezikih in sem tako antično kakor tudi nemško literaturo proučil, kolikor se dá, v polnem obsegu, bi bil pri volji, ob priliki razpisanega natečaja za stolico estetike na dunajski univerzi podati nekatere dokaze svojega delovanja . . .»[206]

V obsegu filologije se je Čop najbolj bavil z zakladnico te stroke, s staro grško in latinsko klasiko. Zraven pa je «za po-

[205] Po Čopovi zapuščini v licejki v Ljubljani.
[206] Koncept v Čopovi zapuščini v ljubljanski licejki.

sladek» neprestano posezal tudi po lepih in literarno zgodovinskih knjigah novejših romanskih in germanskih literatur. To nam spričuje sam v svojem lastnem pismu na Savia z dne 13. oktobra 1822., kjer pravi: «Na Reki sem se pečal seveda najbolj s svojo pravo stroko, s staro klasično literaturo, kajpak da si nisem mogel kaj, da bi se ne posladkal tudi z novejšimi, posebno ako so mi prihajali v roke zanimivi sodobni pojavi: West-östlicher Divan — Wanderjahre (Goetheja) — Houwald — Tiecks Gedichte — Indische Bibliothek — Lamartine (tega pesnika ‚Méditations poétiques' je naravnost ljubil) — Manzoni (ki mu je bil drag[207] ne samo kot pesnik in pisatelj, temveč tudi kot literarni teoretik, imajoč ‚o poeziji globlje nazore, nego celokupni italijanski in francoski estetiki') — Ricciarda — Biaggiolijev Dante itd. in še posebno Byron ter W. Scott poleg Th. Moorea itd.»[208] V klasični filologiji je po pravici smatral Nemce za voditelje. Že 19. nov. 1824. je pisal Saviu: «Najsijajneje se sodobno obdeluje v Nemčiji pač staroklasična filologija. Vsa Evropa najbrž sedaj nima pokazati toliko trdnih filologov, kakor Nemčija sama.»[209] In dne 31. januarja 1828. je zopet sporočal istemu prijatelju: «Mene zanimajo predvsem dela Nemcev v stari filologiji, postajajoča vedno važnejša in številnejša.»[210] Zanimivo je, kako je tak temeljit in pasioniran klasični filolog, kakršen je bil Čop, sodil o staroklasičnem študiju na licejih in univerzah — iz svoje izkušnje. Čop je namreč par let oskrboval tudi stolico grškega in latinskega jezika na univerzi v Lvovu.[211] Njemu se je zdelo to, kar se je takrat podajalo iz klasične filologije dijakom licejev in slušateljem univerz, preveč zaradi mučenja vseh dijakov z mrtvima jezikoma in premalo, da bi se res zmožnim odprl klasični svet in da bi se napravili iž njih resnični filologi.[212]

Poleg klasične filologije, pravi Čop, da se je bavil zlasti mnogo z angleško literaturo, ker je «v tem jeziku in literaturi dajal pogosto ure» in «mnogo razlagal Shakespearja, Byrona itd.». Posebno Byronove tercine in oktave je visoko čislal, obžalujoč, da

[207] Z Manzonijem se je želel tudi osebno seznaniti, pa ga ob času svojega bivanja v Milanu ni našel v tem mestu. (Glej Veda, IV., str. 111 in 391.)

[208] Veda, IV., str. 104.

[209] Ibid., str. 107.

[210] Ibid., str. 112.

[211] Levec, Zvon, 1879., str. 100.

[212] Veda, IV., str. 108.

jih nemški prevajatelji tako nasiljujejo.[213] Pošiljajoč Saviu dne 21. marca 1828. Medwinove «Pogovore z lordom Byronom», je svojega italijanskega prijatelja opozarjal na sestavke o tem največjem liriku XIX. stoletja, ki jih je napisal Goethe v svojem časopisu «Kunst und Alterthum»: «V tem Goethejevem listu se nahaja tudi v prejšnjih številkah marsikaj o Byronu, posebno o njega Manfredu, Don Juanu, katerega imenuje Goethe ‚grenzenlos geniales Werk, menschenfeindlich bis zur herbsten Grausamkeit, menschenfreundlich in die Tiefen süssester Neigung sich versenkend'.»[214] Byronovih teoretskih nazorov o poeziji Čop sam ni delil, pač pa je imel najvišje mnenje o njegovi lastni umetniški sili. In samo obžalovati moramo, da Čop ni imel več tvornega impulza, da bi bil tako kakor Goethe Nemcem in Bjelinskij Rusom pokazal Slovencem v vsej njegovi monumentalnosti mogočnega angleškega protestanta proti zgrinjajočemu se mraku svete alijance. — Jako se je Čop zanimal tudi za ognjeno - romantično postavo Shelleya in je obžaloval, da tako dolgo ni mogel priti v posest njegovih spisov. Dne 1. junija 1828. je pisal Saviu: «Skoraj nič drugega njegovega ne poznam, kakor to, kar stoji v Medwinovih ‚Pogovorih (z lordom Byronom'). Njegove pesmi se dosedaj na kontinentu niso dale lehko dobiti, nekatere utegnejo biti celo na Angleškem redke, ker so tako razkričane — najbrž celo bolj nego zaslužijo — zakaj Angleži hlinijo v takih stvareh čudno priderijo, kar je pogosto doživel sam Byron, ki je pa tudi vso hinavščino Angležev neprizanesljivo razkrinkal, kar mu jaz štejem v veliko zaslugo.» Čop upa, da bodo v neki započeti frankfurtski izdaji angleških pesnikov izšla tudi Shelleyeva dela, s katerimi se jako želi seznaniti.[215] Ali se mu je to pozneje posrečilo, se ne ve. V svoji biblioteki ni imel Shelleya, pač pa mnogo del Shakespearja, Byrona, Th. Moorea, W. Scotta, Bulwerja, Miltona, Goldsmitha itd.[216] — Temeljito zveden je bil Čop v italijanski literaturi, katero je poznal vso od starejših do najnovejših pesnikov in pisateljev obenem z obravnavajočimi jih literarnozgodovinskimi in kritičnimi spisi. V dantologiji je bil tako verziran, da je hotel italijanski učenjak Savio nasloviti na njegovo ime neko svojo literarnokritično poslanico, kar pa je skromni Čop odklonil, češ, da

[213] Ibid., str. 115.
[214] Ibid., str. 257.
[215] Ibid., str. 266.
[216] Prim. dr. Žigon, Čopova biblioteka, Slovan, XV., str. 88 in 142.

bi bilo njegovo ime Italijanom preneznano in prebarbarsko.[217] — Dobro je poznal Čop tudi špansko literaturo. Imel je v svoji biblioteki več del Lopeja de Vega, Cervantesa, Calderona, Camoesa itd. — Z nemško leposlovno in kritično literaturo se je bavil že izza dijaških let in je imel o njenih glavnih predstaviteljih svojo lastno, na čitanju temelječo sodbo. Pozneje, ko ga je okupirala bolj klasična filologija, angleška, poljska literatura ter romanske literature, je tekoče nemške leposlovne proizvode izgubljal malo iz evidence. Dne 31. januarja 1828. je pisal Saviu: «Dati obzor najnovejšega v nemški literaturi, Vam sedaj ne morem: že nekaj časa sem se — v druge študije zatopljen — manj zanimal zanjo, kakor poprej.»[218] Čopovi ljubljenci med Nemci so bili romantiki, brata Schlegela, Tieck itd. Nad vse pa mu je šel Goethe. Iz del nemškega olimpijca ni samo najvišje cenil poetičnih umotvorov, ampak tudi kritične Goethejeve sestavke. Govoreč s Savijem o teoriji romana, je pisal temu svojemu prijatelju dne 21. marca 1828.: «Kako je treba vzeti historični roman, o tem je Goethe... z malo besedami naznačil čisto pravilno (oprostite mi ta nedostojni izraz, ako gre za Goetheja).»[219] Kako podrobno je poznal Čop francosko literaturo, od provencalskih trubadurjev do sodobnega mu Lamartinea, sem že omenil; posamezne dokaze za to njegovo znanje nudi že večkrat citirana korespondenca s Saviem. Iz slovanskih literatur je poznal Čop najbolje poljsko. Njegovo službovanje v Lvovu ga je naravnost zvezalo s poljskim duševnim življenjem, nahajajočim se baš tedaj v krasnem romantičnem razcvitu. Že dne 19. novembra 1824. je v tem oziru sporočil Saviu iz Lvova: «Sedaj se bavim v prvi vrsti s poljskim jezikom in literaturo, ki sta zame kot Slovana in tudi sama na sebi zanimiva. Za to imam tukaj seveda najlepšo priliko, knjige, gledališče in

[217] Veda, IV., str. 252. — Kakor je Čop ljubil Italijo in njeno kulturo, vendar ga to ni motilo, da bi je ne gledal s kritičnim očesom. Povodom nekega spisa «o romanu», hvalisajočega italijansko slovstvo črez mero, je pisal dne 21. marca 1828. Saviu, da kaže pisec poleg zmožnosti «vendar še italijanske slabosti, ako n. pr. Italijo neprimerno hvaleč imenuje ‚domovino misli in iznajdb', ali če na eni strani ošabno trdi, da ‚Italijani nimajo potrebe posnemati nikogar' (v nekaterih stvareh še prav jako!), na drugi strani pa priznava, da je italijanska literatura posneta po staroklasični, potem je to očitno protislovje». (Ibid., str. 259.)

[218] Ibid., str. 111.

[219] Ibid., str. 259.

posebne veščake te literature.»[220] Po svojem prihodu iz Lvova v Ljubljano je pisal istemu adresatu dne 31. januarja 1828.: «Največ časa sem posvečal (razen klasičnim študijem) nekaj let sem poljski literaturi, ki me je vedno bolj privlačila, deloma kot slovanska, deloma pa tudi, ker kot taka ni neznatna: ona ima izvrstna dela skoraj v vseh strokah, zlasti pa v poeziji in v zgodovini, posebno v nacionalni, ki je sama na sebi tako zanimiva. V literarnem svetu Poljske se sedaj giblje, zlasti pod vplivom Nemčije, novo življenje, vendar ostaja narodnost neizbrisljiva poteza poljske literature; tudi narod se mi je od več strani priljubil; ima mnoge plemenite, ljubeznive lastnosti; največja njegova napaka je neverjetna lehkomiselnost.»[221] Z drugimi slovanskimi literaturami in tudi s slovensko se je začel podrobneje baviti, ko so ga Šafařík in Kopitar ter pozneje Prešeren izvabili iz receptivnega zatišja na produktivno torišče. Z ruskim jezikom in literaturo se je bil najbrž precej blizu seznanil v Lvovu, malo bolj od rok pa sta mu ostali srbohrvaščina in češčina, tako literaturi kakor tudi jezika.[222]

Po vsem tem vidimo, da je imel Čop v evropskih jezikih in še posebno literaturah zelo obširno, za naše tedanje razmere naravnost tako ogromno znanje, da ga je Prešeren po vsej pravici nazval «velikana učenosti». V literarni zgodovini in estetiki je stal Čop pač na vrhuncu svoje dobe. In naravnost obžalovati je, da je bil po svoji naturi in usodnih zgodbah svoje duševnosti tako malo razpoložen k produkciji. Maloštevilnost tega, kar je izročil javnosti, otežkočuje karakteristiko njegovega estetskega in svetovnega nazora. Zatorej si moramo tudi pri označevanju njegovega duševnega profila pomagati s podatki iž njegove korespondence in iz dopisov o njem.

Za oznako Čopovih literarnih in estetskih nazorov je velike važnosti pismo, ki ga je pisal dne 22. novembra 1829. takratni ljubljanski licejski profesor Schulz-Strasznitzki svojemu prijatelju, zdravniku Socherju, na Dunaj o svoji ljubljanski družbi. V njem pravi Schulz: «Včerajšnji dan sem prebil povečini s Čopom, ki mi postaja vedno ljubši, kolikor bližje se ž njim seznanjam. On je sicer v estetičnih stvareh čestivec bratov Schlegelov, vendar

[220] Ibid., str. 107.
[221] Ibid., str. 112—113.
[222] Prim. ZMS., I., str. 127 in 131 ter Carniola, I., str. 220.

so njegovi moralni nazori mnogo višji nego teh dveh bratov, kar mi zelo dobro dé.»[223]

Kar je moralo na Schlegelih Čopa najbolj privlačiti, to je bilo njuno njegovemu tako sorodno zanimanje za najrazličnejše svetovne literature. Ime spretnega uvajatelja raznih poetičnih, zlasti romanskih pesniških oblik v nemško romantiko, Augusta Wilhelma Schlegela, imenuje Čop v svoji korespondenci s Saviem v zvezi z dantologijo, vprašujoč svojega dopisnika dne 17. februarja 1828., «ali pozna A. W. Schlegela starejše razprave o Danteju v Bürgerjevi ‚Akademie der schönen Künste' in Schillerjevih ‚Horah' iz leta 1795.» Takrat, pravi, je A. W. Schlegel še mislil, da se italijanske tercine v nemščini ne dajo objemno rimati. Čop občuduje, kako se je nemška verzifikatorična tehnika tekom trideset let tako povzdignila. Isti A. W. Schlegel, ki je leta 1799. povodom svojega prevoda 11. speva Ariostovega epa v «Ateneju» smatral prevod celega Orlanda še za bravurnost, se je «v kratkem času povzdignil tako neizmerno visoko», da Čop kar strmi.[224] — Tudi Friedricha Schlegela imenuje Čop v dopisovanju s Saviem prvič v zvezi s svetovno literaturo, namreč z Byronom, katerega je naš literarni učenjak pravilno cenil najvišje kot pesnika, dočim mu kot literarnemu teoretiku, podobno kakor Goethe, ni pripisoval bogve kakšne besede, s čimer je tudi zadel pravo. Dne 18. februarja 1828. piše Čop Saviu: «Friedrich Schlegel, ki v II. zv. svoje ‚Geschichte der Literatur' lordu Byronu nekako ni dajal cene, ki mu gre, je sedaj v silno važnem pripisu k svoji recenziji Lamartinea lepo pripoznal mogočnost Byronove poezije.» Dalje omenja Čop razlog, zaradi katerega se mu «med drugim zdi ta pripis tako važen», označujoč s tem v gotovi meri smer svojega estetskega nazora: «... zato, ker postavlja Schlegel v njem poleg dveh vrst poezije, ki ju razločuje nova šola, še eno tretjo kot potrebam našega časa posebno primerno, namreč ‚resno miselno

[223] ZMS., IX., str. 6.

[224] Veda, IV., str. 114. — A. W. Schlegela omenja Čop tudi v pismu na Savia z dne 6. sept. 1828., strinjajoč se ž njega sodbo o Metastasiju in uvrščajoč se na njegovo stran v njega debatah z italijanskimi literarnimi zgodovinarji. (Ibid., str. 389.) Kako so bili Čopu spisi tega teoretika romantičnega poetičnega sloga pri srcu, se razvidi tudi iz naslednjega mesta v pismu na Savia z dne 1. junija 1828.: Fr. Schlegel izda kompendij celotne filozofije. «Jaz za svojo osebo pa se bolj veselim na A. W. Schlegela zbrane kritične spise, ki so izšli za zadnjo Veliko noč v dveh zvezkih.» (Ibid., str. 266.)

poezijo'.»[225] Naziv se Čopu sicer ne zdi zadosten, pač pa se vidi iz vsega, da mu je taka smer zelo simpatična, najbrž kot nekako protivesje takrat vladajoči romantični čuvstveni zanesenosti. V eni važni in načelni stvari pa je Čop povsem sin romantike, namreč v tem, da mu je umetnost avtonomna kot najvišja funkcija človeškega duha. Govoreč o neki italijanski razpravi «o romanu», pripominja: «V svojem naziranju o romanu kaže pisec nepotrebno bojazen v historičnem in moralnem oziru — roman ne spada niti v področje zgodovine niti morale, marveč v področje poezije, in baš zato, ker gleda pisec nanj premalo kot na produkt umetnosti, postaja njegovo naziranje nezadostno.» V podkrepitev svojega mnenja pošilja Saviu neko Goethejevo sodbo o historičnem romanu iz njegovega časopisa «Kunst und Alterthum».[226] Vobče dobiva človek iz fragmentarnega dopisnega materijala vtisek, da se je Čop nagibal od romantične roječe čuvstvenosti bolj k prirodni resničnosti, nekako bolj v zmislu antike nego romantike, morebiti tudi že v zmislu prehoda od Schellinga k Schlegelu. Romantična razigranost, izlivajoča se v ironijo in paradoks, Čopu ni bila po vkusu. O knjigi «Scienza nuova» starega italijanskega pisatelja Vica, ki so ga italijanski romantiki kovali v nebo, piše Čop Saviu dne 1. maja 1828., da se mu zdi v knjigi «marsikaj krivo in marsikaj nepotrebno — in namenoma — paradoksno, kar mi je najmanj po godu». Nato citira o Vicu Goethejevo sodbo iz knjige «Aus meinem Leben».[227] Tudi svojega priljubljenega Byrona je pojmoval Čop veliko bolj naravno nego romantiki, iščoči v njem skrivnostne demoničnosti: «Vseh onih sataničnih stvari v Kainu ne vidim, ki jih nahaja Fr. Schlegel v njem, razen v tem, kar govori in dela satan, kar je pa naravno.»[228] Po tem, da je Čop ljubil resno miselno poezijo in sovražil hoteno dovtipkanje in paradoksno domisličanje, pa si ga ne smemo predstavljati v njegovih nazorih kot dolgočasnega pusteža. Nasprotno: duhovita groteska mu je napravljala največje veselje. Povodom nekega Montijevega «Sermone sulla Mitologia» piše: «... meni se je zdel izboren. Nič mi ni bolj v zabavo, kakor če se neumnosti duhovito servirajo.» Sam romantik je naravnost užival neke francoske in italijanske

[225] Ibid., str. 117.
[226] Ibid., str. 259.
[227] Ibid., str. 262.
[228] Ibid., str. 265.

parodije na romantično šolo.[229] V njegovi ljubezni do resničnosti in prirodnosti je prihajalo pač do izraza to važno dejstvo, da je Čop izšel pravzaprav iz zdravočutne grške antike. Ob priliki nekih italijanskih prevodov iz stare klasike piše Čop Saviu: «Ne vem, ali res nimajo Italijani (kakor tudi mnogi drugi literarno izobraženi narodi) res nobenega zmisla za homerski jezik in poezijo, ali pa je njihov jezik nesposoben, podati homeričnost — najbrže oboje. Posebno se mi zdi italijanski jezik preučeno-izobražen, da bi izrazil homerično resnico in preprostost enako resnično in preprosto.»[230] Za največje pesnitve svoje dobe je smatral Byronovega Don Juana, Goethejevega «Hermanna in Dorotejo» in Mickiewiczevega «Pana Tadeusza». Ali kakor je ljubil duhovitost Angleža, nravstveno dostojanstvo Nemca, se zdi, da je na prvo mesto stavil bogastvo in raznolikost življenja, poetično živahnost in oduševljenost prirode, predvsem pa homerično enostavnost in preprostost solnčnega Poljaka. Čop je bil romantik v glavi z antiko v mozgu. Kadar se mu je romantika vzvila previsoko pod oblake, je ostajal on v čutni sorazmernosti in na blagodejnem solncu svoje antike. Zato se je njegovo oko uprlo v mogočne, pokojno vznesene kroge krožečega orla Mickiewicza in se ni zazrlo za drhtečo rajčico, mavrično ptičico, za Słowackim. «Poljski poeziji preti, da se kakor najnovejša francoska izrodi v pusto fantastičnost, zlasti pri ljudeh, ki hočejo nadkriliti Mickiewicza. Nov dokaz za to je Słowackega Kordjan... ‚dessen unnöthige Hexereyen und Teufeleyen... mich... wenig zum lesen einladen'»,[231] je pisal Čop okrog 1828. nekemu Poljaku. Navdušeno pa je šel Čop za romantiko, kjer je lomila okorele pregraje francoskega klasicizma in se potapljala v gibke valove južnega solnca ali se vlagala v grandiozne linije angleškega in nemškega duha. In v tem oziru mu je bil zopet Mickiewicz veliki pionir. Povodom njegovih «Dziadov» je pisal dne 7. marca 1828. Saviu: «Mickiewicz dela v poljski poeziji epoho; oprostil jo je francoskega jerobstva, veljajočega dolgo časa za vzor, in jo približal bolj angleški in zlasti nemški. Mnogi ga posnemajo. Jako srečno je uvedel v poljsko poezijo balado in obnovil nedavno sonet, kar se mi zdi še posebno pomenljivo zategadelj, ker se utegnejo Poljaki na ta način

[229] Ibid., str. 387.
[230] Ibidem.
[231] Carniola, I., str. 219.

približati južni poeziji, ki je v prejšnjih časih srečno vplivala na poljsko.»[232]

Iz vsega tega se vidi, da je Čop v svoji estetiki združil antiko in romantiko, in sicer na ta način, da je na periferijah, kjer je romantika v svojem dionizijskem poletu prestopala kroge antične sorazmernosti, ostajal pri prvi. Klasična lepota, antično merilo sta bila Čopu kakor vsem velikim dobam in velikim duhovom v sferah lepih umetnosti mera in vaga, nekak zlati korektiv zoper staro okorelost in novo zaletelost.

Prihajam k Čopovemu svetovnemu nazoru.

Po vsem tem, kar smo ugotovili o njegovi izobrazbi in razvoju njegovega estetičnega naziranja, je naravno, da je treba iskati korenin Čopovega svetovnega naziranja v antiki in vrha v zvezi antike z romantiko.

Ena osnovna misel je, ki se liki rdeča nit vleče skozi umovanje antike in se v romantiki, v Čopovem času moderni struji, koncentrira v veliko utripajoče srce ter razplete v vseobjemajoče žilice romantičnega centralnega pojmovanja: To je misel o enoti vsega stvarstva, ideja panteizma. Od Grka Anaksagora ter njegovega nauka o smotreni uredbi vesoljstva, preko Platonovega idealizma in prirodne filozofije peripatetikov se izoblikuje ta nazor v osnovno tezo stoikov, učečih, da tvori vesoljstvo eno enotno življenjsko celoto in da niso posamezne stvari nič drugega nego iz celote izoblikovani in opredeljeni stvori ene in večne tvoritve božje prasile, imanentne vsemu stvarstvu. Ta stari panteizem pretrga potem za mnoga stoletja krščanski dualizem z osebnim, zunaj stvarstva kraljujočim in v njem ustvarjajočim, od sveta različnim Bogom. A tudi v krščanski dobi ne umrje zastalno stoični in novoplatonski nazor o «panenteističnem» božanstvu, imanentnem vesoljstvu in imajočem predhodnika v Platonovi «najvišji ideji» ter naslednika v prirodni filozofiji Giordana Bruna, v Spinozovi «causa sui», v Leibnizevi «najvišji monadi», v Böhmejevem «praognju.»[233]

---

[232] Veda, IV., str. 254 in 255.

[233] Prim. Oskar F. Walzel, Shaftesbury und das deutsche Geistesleben des XVIII. Jahrh. (Germ.-rom. Monatsschrift, 1909., str. 423) in M. Joachimi, Weltanschauung der Romantik, Jena, 1905., str. 33 in sl. — V poznavanje duševne zveze antičnega in romantičnega nazora dobro uvaja drja. Puntarja knjiga

Prva umetniška romantika s svojimi vzvišenimi pojmi o umetniku se navdušeno oprime tega nazora, trdečega, da v pesniku, umetniku sploh, ustvarja prvotni, v vsem navzoči in vse oživljajoči duh, ta «svetovni duh», duh vesoljstva, ta prvi umetnik, ki je po neizmernih prostorih raztrosil brezštevilna telesa z ono umetniško-oblikujočo prasilo, ki še vedno deluje kot delna sila v vsakem od Boga poklicanem umetniku. Filozof nemških romantičnih pesnikov, Friedrich Schlegel, na več mestih izrečno poudarja zvezo svoje estetike z antično in odkazuje n. pr. glavni izrazni romantični formi, namreč «simbolu» isto vlogo, katero je igrala v antiki mitologija.

Morebiti ni delovala nobena literarna struja v takšni tesni zvezi s sodobnim filozofskim pokretom, kakor so delovali in uravnavali svoje stremljenje in umetnostno snovanje romantiki v skladu s svojedobno idealistično filozofijo, zlasti pri Nemcih. Zveza med poeti in filozofi je bila takrat najožja. Eden najznačilnejših nemških romantikov onega časa, Novalis, je naravnost trdil, da je razločevanje med poezijo in filozofijo površno in škodljivo delo. Filozofija da ni nič drugega nego teorija poezije. Poezija pa da je vse in vsako dejanje ter nehanje človeškega duha, stremečega po tem, da najde «skrivno besedo», ki naj razreši vse uganke notranjega in vnanjega sveta.[234] Zraven je romantika spravljala obenem v ozko zvezo s filozofijo in poezijo tudi religijo, češ, da namen religije tudi ni nič drugega, nego pomiritev nasprotij življenja v harmoniji enotnega naziranja, pri dosezanju katere naj religija nikar ne stavi razumu ovir, temveč naj mu daje zadnji zalet in poslednjo globino. (Dalje prihodnjič.)

«‚Zlate črke' na posodi Gazel ali problem apolinične lepote v Prešernovi umetnosti. Ljub., 1912.» zlasti z mnogoštevilnimi citati iz nekaterih del tozadevne ogromne literature. Naj zavzema človek že kakršnokoli stališče nasproti glavnim tendencam drja. Puntarja — prepričanega «arhitektonikarja» — glede tehnično-formalnega pesniškega ustvarjanja tistodobnih umetnikov, eno mora Puntarju priznati: da je prvi pri nas globlje proučil važno zvezo romantike z antiko.

[234] Novalis, Schriften, 4. Aufl. I., str. 201 in 286; II., str. 240.

MILAN PUGELJ:

UBOGA DEKLICA. (Konec.)

V prvi polovici meseca februarja profesorske konference nimajo konca. Vrste se dan za dnem, premlevajo se vzgojna prašanja, tikajoča se mladih ljudi, katerih bodočnost je kljub prorokovanju modrih vzgojiteljev zavita v neprodirne megle zagonetne bodočnosti.

Pravnik prisostvuje, gleda, posluša, beleži in spet posluša. Nocoj bi rad še nekaj kupil, če ni prepozno. Trgovine so odprte do šestih in zdaj je polšestih. Ravnatelj ravnokar naznanja konec. Hitro je treba k obešalu, obleči suknjo, pokriti klobuk in se posloviti. Toda ravnatelj prihaja naravnost k njemu.

— Prosim vas, pravi, blagovolite za trenotek v mojo pisarno. Imam govoriti z vami.

Pisarna je tik zborovalnice. Ravnatelj prižge luč, zapre vrata in stopi za svojo mizo. Desno roko dvigne in prime s kazalcem in palcem levi konec svojih očal. Z levico pokaže na starinski črni stol.

— Izvolite sesti. Dovolite.

Za hip spusti očala in pogleda svoje nohte. Nato prime spet očala.

— Gospod profesor Bogomir Pravnik, prične živahno, moja dolžnost je, da govorim nocoj o neki kaj delikatni zadevi. Mi vsi, ves profesorski stan, ni postavljen samo zato, da uči mladino latinščine, grščine, matematike, prirodoslovja, zgodovine itd., temveč tudi za to, da mladino vzgaja. Naše najvažnejše načelo je gotovo vzgojno načelo. Vi sami, gospod kolega, najbolje veste, da je za dobro vzgojo najvažnejši dober zgled. Dolžnost vseh vzgojiteljev je v prvi vrsti ta, da kažejo mladini na sebi, kako se je treba vesti, kako je treba živeti, kaj je koristno opustiti in kaj storiti. Že naš stan zahteva, da je naše življenje od vseh strani brez prigovora, in to nam predpisuje tudi zakon.

Ravnatelj preneha, spusti očala in gleda nohte. Prestopi se z desne na levo in čez nekaj časa z leve na desno. Po sobi je tiho.

Podoba vladarjeva gleda s stene oba enako mirno in dostojanstveno. Za ravnateljevim hrbtom se sveti rumena kljuka velike in starinske blagajne.

Ravnatelj zakašlja, globoko vzdahne, se prime za očala in prične: Iz življenja svojih učiteljev naj se dijak uči vsega lepega, koristnega in nravnega.

Pravnik že ve, kam vse to meri. Do tega hipa je bil miren, zdaj pa mu je zardel levi uhelj in tudi v desnega sili počasi kri. Po sencih in po čelu so mu izstopile žile. One po sencih se nervozno stresavajo. Tudi lica mu rdečijo.

— Oprostite, pravi, vem, kaj mislite.

— Tem bolje. Skleniti hočem v kratkih besedah. Učni zavod, na katerem učiteljujete, ne more trpeti vašega razmerja z žensko, ki jo držite v lastnem stanovanju. Te zveze je treba takoj pretrgati. Govorim z vami kot vaš ravnatelj in prijatelj obenem. Pričakujem, da mi ne bo treba nastopiti proti vam uradno.

Pravnik je popolnoma zmeden. Ker vidi, da se ravnatelj odpravlja, išče še sam klobuk, toda ne najde ga. Zdi se mu, da je imel tudi palico. Misli si: palica lahko nazadnje ostane, a klobuk nikakor.

— Zjutraj ob sedmih se zdaj že dobro vidi, pravi ravnatelj domače. Narod pravi, da je dan do svečnice za toliko daljši, za kolikor zleti petelin.

— Haha, se skuša suho smejati Pravnik. Da, da. Ravno za toliko.

— Kaj pa iščete? Pazite, da ne padete. Tam so knjige.

— Klobuk sem nekam položil.

— Saj ga tiščite pod pazduho.

— Oh! Oprostite. Moj poklon milostivi. Oprostite!

— Nič, nič. Lahko noč.

Pravnik hiti, teče. Ko je že daleč od gimnazijskega poslopja, stopi v senco za ogel hiše in se zamisli. Gleda v tla, pritiska levo dlan na usta in na male brčice, se prestopa, prime za uhelj in pritisne spet dlan na usta in brke.

Naenkrat se zgane in gre v bližnjo hišo. Tam stanuje njegov kolega, ki mu posodi nekaj denarja. Poslovi se spet naglo in hiti na ulico. Izposojeni denar tišči še v roki. Ustavi se, odpne suknjo, privleče iz nje denarnico in vtika vanjo bankovce.

Nato koraka urno in lahko do velike gostilne. Burno odpre vrata, jih zaloputne nazaj in išče prostor. Tam daleč v drugem notranjem kotu zapazi prazno mizo. Stopi tja, sede in naroči pol litra vina.

— Ali bi ne odložili suknje? vpraša natakar.

— Da, da, lahko.

Nato naglo pije in naroči še in še.

Ob osmih zaigra orkester. Že po prvih taktih zaboli Pravnika srce, kakor bi ga ranil kdo z nožem. In potem boli ves čas naprej, ne neha. Ves je že pijan, toda rana zija in skeli.

— Kaj storiti, vzdahne.

— Izgubljeno, si odgovori na glas. Pogini, Pravnik, pogini kakor pes, ki ne uboga gospodarja!

Pogleda na uro. Devet je proč, bliža se deseta.

— Natakar, natakar, kriči med hrupom orkestra. Plačam!

Odhaja naglo med mizami, prerine se skozi gručo, ki stoji tik vrat, in hiti naravnost domov. Ko zagleda hišo, kjer stanuje, ga zgrabi bolečina. Za prsi ga drži kakor s trdo pestjo in tudi za vrat. Svojo pot nadaljuje tik ob zidu in po prstih. Ko išče ključ, ga oblijejo solze. Ne more se vzdržati, zaihti. Odklepa in zaklepa, kar more tiho. V veži obstane tik stopnic, poišče robec, si briše obraz in se usekuje.

Kamila še ne spi. Oblečena je v domačo haljo in leži na postelji. Ko ga zagleda, se dvigne, dene noge na tla in sede. Pravnik leti naravnost k njej. V klobuku in suknji poklekne, objame njena kolena in se vnovič razjoka.

— Oh, srček moj, oh! Vse izgubljeno... izgubljeno... on... ravnatelj... Kje je svoboda?

Pove ji vse, kakor se je zgodilo.

6.

Marec je v deželi, spomlad se je že pričela. Danes je sijalo ves dan solnce, bilo je tako milo, mlado, zdravo in toplo, da se je v njem vse smehljalo, gora in dolina, človek in žival. Zdaj je večer, še ves blažen in prijazen, še ves poln tistega toplega smehljaja.

Okno Pravnikove sobe je na stežaj odprto. Sam sedi za mizo, elegično podpira glavo, rahlo vzdihuje ter obnavlja svoj žalostni in še vedno skeleči spomin. Pred njim na mizi leži pismo Kamile,

ki je odšla tisto noč, ko ji je povedal ravnateljevo zahtevo. Videl je ni več, nemara je tudi več ne vidi. Ko se je zjutraj prebudil, je bil sam. Na mizi je ležalo rožnato pisemce, njeno otožno slovo.

Pravnik čita.

— Dragi! Uvidim, uvidim. Zaradi mene bi moral pustiti odlično službo, ločiti bi se moral od domačega kraja in najti kje drugod morda ponižujoč zaslužek. Tega ne zahtevam. Pojdem sama, ti pa ostani zdrav in srečen.

Grem strašno nerada. Še nikoli nisem tako bridko čutila, kako revna, uboga, plašna punčka sem jaz. Kako se bojim neznanega brkatega obraza in rdečih, mesnatih rok. Vsa se tresem, ah, strepetati hočem od groze.

Rekla sem ti, da še ne vem, ali te imam rada. To ni res. Imela sem te rada od tiste prve noči, ko sem te pripeljala veselega v svojo sobo. Samo enkrat sem prej ljubila. Bil je neki plavolasi komi, toda lep kakor bog. Ali tedaj sem ljubila njegovo telo, njegovo zunanjost. A zdaj ljubim tvojo dušo in tej ostanem zvesta vse svoje življenje. V tebi sem našla tisto, kar so mi dajale prej pesmi. Ti, Bogomir, si moja pesem.

Mislim, da bi tekla ta trenotek do reke, zlezla na ograjo mostu in se vrgla v globočino. Ali ti ne veš, kako silno se bojim. Zdaj je zima, šele februar, in voda mrzla, mrzla kakor strup. Moje telo poznaš, ti veš, kako je nežno. In vendar! Gorje, gorje! Morda pojdem!

Ptička sem zbudila ravno zdaj — ponoči. Se je silno preplašil. Iti morava, kaj hočeš, ubožček. Frčal je nekam v noč in tako čudno je čivkal.

Če je res, da ostane po smrti telesa duša še živa, pridem gotovo k tebi po zadnje srčno slovo. Potem odplavam v neznane prostore.

Ko bi mogla, bi iztrgala zdajle dušo iz prsi in ti jo pustila. Naj gre telo po svetu, to prostaško telo, ki mora služiti za hrano, toda duša naj ostane pri njem, ki ga ljubi.

Moj ljubi, moj zlati Bogomir. Ti si zaspal, toda mučijo te nemara težke sanje. Zato postavim rože na nočno mizico k tvoji glavi, da ti bodo dišale in pregnale mračne podobe. Zdaj pojdem in te poljubim nalahko, tako, da te ne zbudim. Zadnjikrat, zadnjikrat. Srečno!

S svojo dušo večno tvoja Kamila.

Pravnik vzdahne, pogleda na uro in vstane. Zvečerilo se je, zato prižge luč. Danes je povabljen spet prvič po dolgem, dolgem času k ravnatelju. Treba se je preobleči.

Stopi nazaj k mizi, spravi pismo v predal in ga zaklene. Potem gre k omari in išče hlače. Oblači se zamišljeno, počasi. Ravnotako odhaja.

Pri ravnatelju je vse razsvetljeno. Že na stopnicah sliši klavir in dunajski valček. Ko pozvoni, naenkrat vse utihne. Trije, štirje šume in tečejo po predsobi. Vrata se odpro in najmlajša ravnateljeva hčerka se igralsko priklanja in govori z resnim, ponarejenim glasom: Dober večer, nezvesti prijatelj!

— Mama, kliče starejša, sprejmi izgubljeno ovčico!

— Poglejte našega psička, veleva srednja. Tukaj je, za menoj! Sem pojdi! Vidite, kako je zrastel. In kaj že vse zna. Sedi!

Mali beli in črnolisasti psiček sede.

Pravnik si žalostno misli: Ravno takega je hotela za god Kamila.

— Sedi! Prosi lepo!

Psiček sedi na zadnjih nogah, drži prednje kvišku in pomežikuje.

— Priden. Vstani! Daj taco! Tako! Še drugo! Tako. Zdaj pa skoči čez roko! Tako. Priden, ja!

Zadaj stoji Gorjač s svojo veliko gornjo ustnico in se oglasi: Škoda, da ni vol.

— Zakaj?

— Če bi znal vol vse to, bi bilo še sijajnejše.

— Pojdimo, vabi gospa, stopimo v sobo.

Tam čaka gospod ravnatelj. Pomoli prijazno roko in reče tiho, diskretno: Nič, nič. Ne ženirajte se. Bodimo kakor prej.

In tudi gospa ravnateljica najde priliko, da zadosti svoji tihi želji. Pelje ga v možev kabinet in ga posadi na stol.

— Saj veste, kaj mislim, prične prijazno. Bilo mi je prav hudo, ko sem čula. Ali ga ni škoda, sem se vprašala. Ali že tedaj sem bila prepričana, da je to samo zmota, zabloda, ki jo kmalu popravite. Kako sem bila vesela, ko sem zvedela, da ste spet vse uredili. Poglej, sem dejala možu, kako hitro zna najti v življenju ravnotežje! Častitam vam, kljub vsemu ste le mož.

— Hvala.
— Zdaj ste spet sami?
— Da, popolnoma sam.
— In ona je odšla?
— Odšla!
— In se ne vrne?
— Ne vrne se!
— Tako je prav.

Gresta v sobo, kjer poje klavir. Pravnik je bled in sede v naslonjač, ki stoji čisto v ozadju tik stene. Boli ga srce, srce.

ALOJZ GRADNIK:

O ZLATA ZEMLJA...

O zlata zemlja, ki si me rodila,
o zlati kamni hišice, kjer streha
pokrivala mi je mladost brez greha,
ki se je kakor pena izgubila!

O mati, ki si v srcu me nosila
in ki mi boš edina še uteha
v življenju težkem tem, dokler ne neha
mi biti srca zadnja, trudna žila!

Vse, kar življenje daje, vse je prazno
in vse sovražno je, kot ost je trna,
in vere ni nobene še med brati.

V naročje svoje sprejme nas prijazno
in večnoverna je le zemlja črna
in nam je kakor hišica in mati.

Vendar enkrat pesem brez
Nov. 14/8 9

PROF. Dr. R. NAHTIGAL:

MATIJA MURKO. (Konec.)

Povsem svojevrsten in nov pojav je iz l. 1900. obširni životopis prerano umrlega genijalnega slovenskega slavista dr. Vatroslava Oblaka, štiri leta mlajšega slavljenčevega prijatelja (Knezova knjižnica VI.). Lehko se reče, da nihče ni bil tako v stanu, napisati prijateljski intimno sliko in oceno življenja in delovanja V. Oblaka, od graške filozofske fakultete predloženega prvega univerzitetnega profesorja za slovenski jezik in književnost. S kako ljubeznijo in navdušenostjo je nanizal v enoten red bisere rezultatov Oblakovih preiskav ter jih osvetlil s spretno kritično roko. Tako je napravil iz Oblakovega življenjepisa minijaturno slavistično enciklopedijo, knjižico, ki jo je kot vademecum priporočati vsakemu slovenskemu slavistu. Prof. Murko je namen monografije sam označil na sledeč način (v nemškem ekscerptu iz slovenske bijografije, str. 3): «da pripravi širšim krogom razumevanje za dela filologa, slavistom pa po virih oriše življenje in delovanje odličnega tovariša.» Nemški posnetek je naučno ministrstvo s polnim pravom priporočilo srednješolskim knjižnicam kot čtivo za dijake. Ako se ima dijak navduševati in vzgajati ob vrlinah staroklasičnih znamenitih mož in junakov, zakaj se ne bi v svoji nepokvarjenosti ogreval tudi v občudovanju «animae candidae» junaka duha, ki je vse žrtvoval na ljubo ljubljeni vedi in ki je ob njej izgorel kakor sveča v temini.

Dasi pa samostojna in obširna bijografija Oblaka gotovo predvsem predstavlja akt pijetete in prijateljske ljubezni, vendar moremo vkljub temu v zvezi s sestavki o Miklošiču, Navratilu (glej gori), Šrepelu (Ljubljanski Zvon 1905.), Štreklju (Veda in mariborski časopis 1912.), Josipu Konstantinu Jirečku (Oesterr. Zeitschrift für Gesch. I., Wien 1918-20.), pa tudi o Kopitarju in Vuku Karadžiću (Ljubljanski Zvon 1908.), Peri Gjorgjeviću (Ljubljanski Zvon 1903.), Šafaříku (Archiv XVIII.) ter o «slovanski filologiji v Nemčiji» (Internat. Monatsschrift für Wissenschaft, Kunst und Technik XII. 1917.), konstatirati pri Murku tudi velik interes za zgodovino svoje filologije, kjer pa v ospredje stopa posebni zmisel za živejši bijografični materijal.

Leta 1902. je pozvala Murka graška filozofska fakulteta, da prevzame stolico za slovansko filologijo po prof. dr. Gregorju Kreku, s tem pa se je pričela zanj ne le nova znanstvena (že tretja), temveč tudi nova življenjska doba. V znanstvenem oziru se je moral zgoditi nek okret. Ako je kot privatni docent hotel gojiti predvsem literaturno zgodovino, se je moral sedaj kot profesor že zaradi predavanj in drugega univerzitetnega pouka zanimati tudi za jezikovno stran filologije. Pri tem je na originalen način raztegnil njen okvir na realije. V splošnem se graška doba odlikuje po vršitvi znanstvenih idej zlasti trojnih smeri, ki embrijonalno sicer segajo že v prejšnjo dobo, ki pa so se samostojno razvile in razrasle šele sedaj. Te smeri so izdaja knjig o starejših in novejših južnoslovanskih literaturah in cela vrsta klasičnih razprav o slovanskem narodopisju ter srbsko-hrvatskem narodnem epskem pesništvu.

Prve tečaje so ga zamudila še predavanja. Stvari, ki so v tem času izšle, so v prvi vrsti ocene, ki kažejo še nadaljevanje prejšnjih zanimanj. Poleg raznih doneskov in poročil v «Ljubljanskem Zvonu» (l. 1903. o Štrekljevem spisu «Die Ursache des Schwundes des prädikativen Instrumentals im Slovenischen und Serbischen» ter o Peri Gjorgjeviću, l. 1905., o M. Šrepelu, l. 1907. o M. Zdziechowskega osnovnih problemih Rusije, l. 1908., o Kopitarju in Vuku Karadžiću ter Scotusa Viatora spisu o bodočnosti Avstro-Ogrske, l. 1910. o Drechslera-Vodnika knjigi o St. Vrazu, A. Cuvaja «Gragji za povijest školstva kraljevine Hrvatske i Slavonije» ter prvem in drugem letniku slavističnega časopisa «Rocznik slawisticzny», l. 1912. o tretjem in četrtem letniku istega časopisa), v mariborskem «Časopisu za zgodovino in narodopisje» (l. 1904. o V. Habjanića beležki o narodnem običaju na Murskem polju «Frjanovo», l. 1906. o Niederlejevih Slovanskih starožitnostih, l. 1910. o Vrazovih za tisk pripravljenih slovenskih pesmih in o Vrazu v Solčavi, l. 1911. o Jirečkovi srbski zgodovini, 1912. o Štreklju) ter v «Vedi» (l. 1911. o «rodoljubni knjigi brez rodoljubja», t. j. o Žunkovićevem spisu «Die Slaven ein Urvolk Europas», l. 1912. o Štreklju, l. 1913. o Karlićevi knjigi «Kraljski Dalmatin», o izrazu «Bolgari ali Bulgari»), ocenjuje Murko l. 1904. v «Euphorionu» Brücknerjevo zgodovino poljske književnosti, nekaj let pozneje l. 1909. v «Studien zur vergl. Literaturgeschichte» tudi zgodovino češke književnosti Jakubca in Nováka. Istega 1904. l. poroča v «Deutsche Literaturzeitung» o Gebauerjevem staro-

češkem slovarju, čemur se pridružuje l. 1914. istotam Bernekerjev etimološki slovar. Prim. še razpravo o Janezu Husu kot reformatorju latinske pisave za Slovane (Στρωμάτεις. Grazer Festgabe zur 50. Versammlung deutscher Philologen und Schulmänner).

Izmed gori omenjenih treh graških smeri srečamo po imenu najprej že l. 1904. — sicer še kot nadaljevanje prejšnjega bavljenja z romantiko — srbskohrvatsko narodno pesem. V «Euphorionu» objavlja kot «donesek k zgodovini sprejema srbskih narodnih pesmi v Nemčiji» razpravo o «recenziji srbskih narodnih pesmi, pripisani po krivem I. Grimmu», v «Arhivu» pa l. 1906. spis o «srbskohrvatskem narodnem pesništvu v nemški književnosti» (spisu je pridejana Murkova slika). V tem spisu govori zlasti tudi o raznih problemih znanstvenega preiskovanja te važne panoge južnoslovanskega kulturnega življenja. L. 1908. razglablja v «Ljubljanskem Zvonu» na podlagi korespondence razmerje med Kopitarjem in Vukom Karadžićem, slavnim glavnim nabiravcem srbskohrvaških narodnih pesmi ter ustanoviteljem sedanjega srbskohrvaškega književnega jezika ter prihaja do zaključka: «Kopitar je ustvaril celega Vuka Karadžića (str. 281). Leta 1909. pa vidimo Murka že jasno na potu, po katerem je šel zadnja leta v smeri, tičoči se srbskohrvatske narodne epike. V berlinski «Zeitschrift des Vereins für Volkskunde», je izšel namreč spis «o narodni epiki bosanskih Mahomedancev», a kmalu na to, l. 1912., je nastopil Murko v poletnih mesecih znanstveno potovanje po jugozapadni Hrvatski, severnozahodni Bosni in severni Dalmaciji, l. 1913. pa po srednji Bosni in vsi Hercegovini z namenom, da podobno botaniku, ki preiskuje življenja cvetke, ali dijalektologu, ki zasleduje življenje glasov in besednih oblik, preuči tudi življenje slavnoznane srbskohrvaške narodne epske pesmi na licu mesta v vseh njenih pogojih obstanka, razvitka in propada. Njegova silno zanimiva opazovanja, ki jih pa ni še zaključil, so zabeležena do sedaj v vrsti t. zv. «poročil» dunajski akademiji znanosti (slede v redu, kakor so izšla):[4] 1.) o fonografskih snimkih srbskih, po večini mahomedanskih narodnih pesmi v severozahodni Bosni po

[4] Oznanila so objavili: Laographia, 1915 (Kiriakides), Zeitschrift für deutsches Altertum und deutsche Litteratur, LV, 51 (E. Schröder), Berliner philologische Wochenschrift, 1916, Nr. 33—34 (C. Bethe), Internat. Archiv für Ethnographie, XXII (N. v. Wijk), Českoslov. narodopisný věstník (Polivka).

leti 1912. (Anzeiger der Philos.-Histor. Kl., 1913, Nr. VIII, v poseb. odtisku kot «Nr. XXX der Berichte der Phonogramm-Archivs-Kommission»); 2.) o potovanju po severozahodni Bosni in sosednih krajih Hrvaške in Dalmacije v svrho proučevanja narodne epike bosenskih Mahomedancev (Sitzungsber. Philos.-Histor. Kl., Bd. 173, Abh. 3); 3.) o potovanju zaradi študija narodne epike v Bosni in Hercegovini v letu 1913. (Sitzungsber. Philos.-Histor. Kl., Bd. 176, Abh. 2); 4.) o fonografskih snimkih epskih narodnih pesmi v srednji Bosni in Hercegovini poleti 1913. (Sitzungsber. Philos.-Histor. Kl., Bd. 179, Abh. 1, in kot posebni odtisek tudi «XXXVII. Mitteilung der Phonogramm - Archivs - Kommission). Murkova opazovanja in poročila so obudila posebno pozornost tudi med klasičnimi filologi, ker nudijo lehko važne pojasnilne paralele k raznim vprašanjem o Homerjevih pesmih. Prof. Leskien, prednik Murkov na lipsiški univerzi, mu je pisal 17. maja 1915. (o prvem poročilu): «Es ist das Belehrendste über die Verhältnisse der Epik, was ich je gelesen habe. Ich hatte längst die Vermutung, dass ein grosser Teil der Lieder literarischen Ursprungs sei, hätte das aber mit meinen hiesigen Mitteln nicht genügend erweisen können und freue mich über die Aufklärung durch sie.» Poglavje o guslarjih in pevcih narodnih pesmi je n. pr. v drugi izdaji Bogdanovićevega Pregleda književnosti hrvatske in srbske zadobilo popolnoma drug značaj nego je bilo v prvi, ker so že uporabljeni rezultati Murkovih raziskav (prim. Archiv für slav. Philologie, XXXVII, 219). Umevno je, da je potemtakem baš prof. Murko prevzel po pokojnem Štreklju tudi predsedstvo slovenskega oddelka podjetja za izdajo narodnih pesmi, ki jo je nameravalo svoj čas dunajsko naučno ministrstvo, ki pa bo šlo sedaj seveda svojo samostojno pot dalje.

Smisel za realno ozadje narodnega pesništva je prof. Murko morda prenesel od svojih ravno tako znamenitih narodopisnih razprav, ki jih pa ni primerjati običajnim narodopisnim spisom, temveč tvorijo na podoben način pravzaprav le realno ozadje za filološka in linguistična in seveda tudi kulturno- in socijalno-zgodovinska prašanja. V Gradcu je taka struja, izhajajoč pri preiskavi zgodovine besede od zgodovine predmeta ter s tem v najtesnejšo zvezo spravljajoč predmet in izraz, vstvarila celo svoje znanstveno glasilo «Wörter und Sachen», katero izhaja od l. 1909. in katerega sourednik je poleg univerzitetnih profesorjev Meringerja, Meyer-Lübkeja, Mikkole in Mucha tudi naš prof. Murko.

Toda še pred ustanovitvijo časopisa je prof. Murko že l. 1906. objavil v «Mittheilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien» važen spis o «zgodovini kmetske hiše pri južnih Slovanih» (zur Geschichte des volkstümlichen Hauses bei den Südslaven). Nadaljeval je s tem neko študijo Meringerjevo, ali razni kompetentni strokovnjaki so mnenja, da nudi ravno Murkov spis tisto, kar zadene pravo in s čimer je mogoče soglašati. Naravnost klasično pa je imenovati razpravo «Grab als Tisch» (Wörter und Sachen, 1910), ki jo je imenoval romanist Meyer-Lübke «kapitalno delo» ter jo stavljal romanistom za vzor. Obširnejšo priznalno oceno je napisal Rus E. Aničkov v Archiv für slav. Philologie, XXXIV, 578 sl. Dalje sledi še l. 1913. razprava «Die Schröpfköpfe bei den Slaven. Slav. bana, banka, lat. balnea» (Wörter und Sachen, 1913). Poleg tega kulturno-historično razlaga sprejem srbskohrvaških besed «suženj» in «muka» pri Slovencih (Wörter und Sachen, 1909), poroča o Fr. S. Kraussa slovanskih narodopisnih preiskavah (Hessische Blätter für Volkskunde, 1910.) in izpopolnjuje poročilo o narodopisnih muzejih v južnovzhodni Evropi (Zeitschrift für österr. Volkskunde, 1910). Prim. še «Stand der Volkskunde bei den Südslaven» (Korrespondenzblatt des Gesammtvereines des deutschen Geschichts- und Altertumsvereines, 1912).

Literarnohistorična zanimanja so rodila pregled starejših in novejših južnoslovanskih literatur. Oboje je izšlo l. 1908., in sicer zadnje v Teubnerovi zbirki «Kultur der Gegenwart», I, 9 («Die südslavischen Litteraturen»[5]), prvo pa kot večja samostojna knjiga v lipsiški Amelangovi zbirki vzhodnih literatur («Geschichte der älteren südslav. Litteraturen»[6]). S to knjigo je imel

[5] Ocene so objavili: Žurnal Minist. narodn. prosvěšč. (N. Petrovskij), Glas Matice hrv., IV, br. 1—2 (—l—), Časopis český histor., XV, 465 (J. Máchal), Nastavnik, XX, 53 (J. Živanović), Monatschrift für höhere Schulen, IX, 207 (W. Christiani).

[6] Ocene so objavili: Časopis vlasten. spolku mus. v Olomuci, 1911, č. 2 (G. Jurečka), Nastavni Vjesnik, XIX, sv. 4 (D. Bogdanović), Hrvatsko Kolo, 1908, 460 (A. Radić), Letopis Matice Srpske, 1909, sv. 1 (J. Radović), B lgarska sbirka, XV, 9 (T. G.), Revue critique, 1909, 1 (E. Denis), ČZN., V, 195 (Arnejc), Russkij filolog. věstnik, 1908, 460 (E. Karskij), Dom in Svet, 1908, 573 (L. Lenard), Carniola, 1911, 103 (Lokar), Zapiski nauk. tovarišč. im. Ševčenka, 1909, I (J. Franko), Savremenik, V, Nr. 1 (B. Drechsler), Literar. Rundschau fürs kathol. Deutschland, 1910, Nr. 2 (St. Dobrzycki), Świat słowiański, 1909, V, in v posebni brošuri, Kraków 1909 (T. St. Grabowski), Wiener

neprijeten dogodljaj z neko — ponesrečeno in precej nedostojno kritiko v Archivu, XXXII, tako da se je moral obrniti v posebni brošuri na bravce Archiva ter odgovoriti kritiku in uredniku (Ljubljana 1911). K njej je bil primoran objaviti še dodatek (Allgem. Literaturblatt, 1911). Toda že v istem Archivu, XXXII, sodi mlad hrvaški literarni historik Nagy vse drugače o imenovanem delu. Ko ocenjuje srbskega učenjaka P. Popovića «Pregled srbske (stare) kńiževnosti», meri to delo ravno ob Murkovi knjigi ter pravi: «Ako primerjamo ta poglavja (t. j. o starejši srbski prozaični književnosti: o romanih, povestih, apokrifih, hagijografskih, životopisnih, panegiričnih in zgodovinskih spisih) z obrisom iste snovi pri Murku..., tedaj se najbolje vidijo slabe strani Pregleda» (str. 584). Ko omenja Leskien v svoji izborni novi slovnici srbskohrvaškega jezika srbskohrvaško cerkvenoslovansko književnost, se umevno ne more spuščati v podrobnosti, pa opozarja zato le na knjigo prof. Murka (A. Leskien, Grammatik der serbokroatischen Sprache. Heidelberg 1914, str. XXXII). Murkova knjiga je res literarna zgodovina s kulturno-historičnim ozadjem in primerjalno literarno-historično metodo. Sledi predvsem za idejami in ne podava, kakor je bilo preje skoro splošno navadno, le opisa raznih rokopisov v svrho bijo- in biblijografske zbirke gradiva za filološke potrebe. S kakim smislom za istinito življenje je pisana, kažejo celo neke proroške besede v uvodu o narodnosti macedonskih Slovanov: «Ako pride do delitve, tedaj mej ne bodo odmerili filologi, katerim se to pripisuje, ali ki si to domišljajo, ampak diplomati in strategi, ter se bodo pri tem najbrže ravno tako malo brigali za dijalektične posebnosti kakor za gospodarske potrebe, katerim se njih črte dovolj pogosto naravnost rogajo» (str. 12). To je sicer žalostno, ali žal bridka resnica. Obema občnima literarno-historičnima pregledoma stoje ob strani

Zeitung vom 31. Dez. 1908 (Dr. J. Karásek), Allgem. Litteraturblatt, 1910 31 4 (W. Wondrák), Učilišten prěgled, dec. 1908 (B. A.), Österr. Rundschau, XXV, 2 (A. Sauer), Nastavnik, XX, sv. 3—4 (J. Živanović), Ljubljanski Zvon, 1909, 186 (I. Tominšek), Slovan, VII, 63 (Aškerc), Srpski kńiževni glasnik, 1909, jan. (Dr. V. Ćorović) s prip. uredn. P. P. na str. 76), Deutsche Literaturzeitung, 1912, Nr. 13 (P. Popović), Göttinger gel. Anzeiger, 1911, Nr. 10 (A. Brückner v oceni Snopkovega spisa o Cirilu in Metodu v Opera Acad. Velehrad, II, Kromeriž, 1911), Byzantinische Zeitschrift, XVIII, 600 (C. Jireček), Theologische Literaturzeitung, 1909 Nr. 4 (Bonwetsch), Theologische Rundschau, XIII, 3, Przegląd histor., VIII, 1 (L. Gumplowicz), Münchner Neueste Nachrichten, 1909, Nr. 1 (—th—).

neke manjše razprave kakor o slovanskem bogoslužju ob Jadranskem morju («Die slav. Liturgie an der Adria» v Oesterr. Rundschau, 1905), «Zapadna epistola o nedelji v južnoslovanski književnosti» (v Zborniku u slavu Vatroslava Jagića, 1908), o Hrvatih in Srbih (Oesterr. Rundschau 1906, srbskohrv. prevod 1907, prim. tudi «Die Balkanslaven» 1914, gl. gori), o Kopitarju in Vuku Karadžiću (Ljublj. Zvon 1908), o Stanku Vrazu (Ljublj. Zvon in Časopis za zgodov. in narodop. 1910), «Jedinstvo jezika i književnosti Hrvata i Srba» (Srpsko-hrvatski Almanah za g. 1911.), «Nauka o jeziku i književnosti Hrvata i Srba» (Srpski književni Glasnik 1911), o Jirečkovi zgodovini Srbije (Časopis za zgod. in narodop. 1911), o «Kulturi starosrbske države» na podlagi Jirečkove knjige «Staat und Gesellschaft im mittelalterlichen Serbien» (Časopis za zgod. in narodop. 1915) in o srbskem duševnem življenju pred vojsko, posebno na podlagi Skerlićevih del («Das serb. Geistesleben» v Süddeutsche Monatshefte 1916). Prim. še «Ko je napisao ‚Razgovor vila Ilirkinja' god. 1835.?» (Ljetopis Jugoslav. akad. 1916).

Leta 1913. je zasnoval prof. Murko pri Wintrovem založništvu v Heidelbergu pod svojim uredništvom izdajo slavističnih monografij, ki so vsled vojnih razmer začele izhajati šele leta 1919. in ki jih otvarja F. Kidriča spis «Die protestantische Kirchenordnung der Slovenen im XVI. Jahrhundert» s kratkim uvodom urednika prof. Murka.

Ko je 20. septembra 1916. l. umrl v Lipskem znameniti slavist in jezikoslovec A. Leskien, je lipsiška univerza pozvala za njegovega naslednika prof. Murka iz Gradca. 19. maja sledečega leta je imel prof. Murko v Lipskem že nastopno predavanje o slovanski filologiji v Nemčiji (prim. «Die slaw. Philologie in Deutschland» v Internat. Monatsschr. für Wissensch., Kunst und Technik, XII). Ravnotam (XIV) je Murko, kakor sem že omenil, pisal tudi o etnografskih razmerah v Rusiji, a v «Oesterr. Zeitschrift für Geschichte», I, je objavil obširen, štiri tiskovne pole obsegajoč, lep in temeljit ter znanstveno pomemben življenjepis velikega učenjaka in najboljšega poznavavca južnoslovanskih in balkanskih narodnosti in njih zgodovine, profesorja dunajske univerze Čeha Josipa Konstantina Jirečka.

Toda v Lipskem Murku ni bilo sojeno dolgo ostati. Dalekosežni narodnostni prevrat, ki je nastopil kot posledica vojske in poloma germanskega nasilja, je zbudil tudi prof. Murku željo, delovati dalje znanstveno med svojimi, med Slovani. In tu so bili Čehi

hitrejši, nego mi južni Slovani, pa so pozvali Murka na svojo praško univerzo, kjer se sedaj nahaja in deluje. A kako hitro se je tu vživel in postal duševno središče tam bivajočih Južnih Slovanov, dokazuje njegovo pismo v letošnji peti številki Ljubljanskega Zvona: «Měšťanská beseda» in Jugoslovani v Pragi ter to, da je 22. maja govoril v imenu južnih Slovanov in slavnosti sedemdesetletnice vodje čeških pisateljev Alojza Jiráska.

Znanstvena priznanja je žel prof. Murko do sedaj predvsem le od znanstvenih društev in akademij znanosti, ki so ga izvolile za dopisujočega ali vnanjega člana, kakor zagrebška (1897), belgrajska (1905) in praška (1913) akademija znanosti, društvo Ševčenka (1914), češko (1902) in avstrijsko (1914) narodopisno društvo. Praška češka univerza mu je podelila naslov doktorja «honoris causa» (1908).

To je v glavnem pregled življenja in obsega znanstvenega delovanja prof. Murka. Lahko se reče, da slavista s tako širokim duševnim obzorjem, s tako blizkim in globokim, na avtopsiji osnovanim znanjem vsega slovanskega sveta brez izjeme, s takim poglobljenjem v kulturno-historične in etnografične vire in probleme duševnega žitja in bitja slovanskih narodov ni izlepa najti.

Pa tudi kot človek in učitelj je Murko velesimpatična prikazen. Ne le da se je brigal za svoje ožje slušatelje še po odhodu z univerze ter skrbel za znanstveni naraščaj, tudi drugi mnogoštevilni slovanski, a zlasti slovenski dijaki vedo mnogo povedati, s kako očetovsko dobrotljivostjo in prizanesljivostjo je bil vsak čas pripravljen pomagati revnim dijakom. Bil je vedno vodja ali član raznih podpornih in bolniških dijaških društev ter se je trudil za njih prospeh in urejenost. Posebno poglavje je Murkov smisel za društveno in družabno življenje. Koliko nebrojnih predavanj je imel o resnih znanstvenih vprašanjih v najrazličnejših znanstvenih in prosvetnih društvih ter drugih zborovanjih. Kako je znal postati in biti povsod središče slovanske družabnosti! Kako je s tem podpiral narodno čustvovanje in smisel za organizacijo!

«Ljubljanski zvon» in pisatelj teh vrst se o priliki šestdesetletnice rojstva pridružujeta gotovo mnogoštevilnim čestivcem ter tudi od sebe iskreno čestitata jubilaru, da še mnogo čilih let preživi v prospeh in procvit vzljubljene mu vede.

IVAN ALBREHT:

TRI KOROŠKE. (Konec.)

III.

Žalik žena poročena.

Takrat je bilo tako.

Gornji mož je hotel dobiti žalik ženo zase in jo je preganjal na vse mogoče načine. Ali ona je vedela, da bi se je preobjedel, kakor hitro bi jo okusil, ter bi jo porabil potlej za hrano svojemu želodcu, kakor zajca ali drugo divjačino v gozdu. Za kaj takega pa ni bila po volji in je raje bežala pred nasilnikom, kar so jo mogle nesti urne noge. Dirjala sta po gozdu, da so odletavale veje liki kurja peresa na desno in levo, dokler ni žalik žena naposled zagledala svežega parobka, kjer je bilo zasekano znamenje križa. Tisti hip, ko jo je hotel gornji mož pograbiti, je bliskoma sedla na parobek in je bila rešena. Od samega veselja je zapela tako lepo, da so kroginkrog onemele ptice in je ostrmel celo mladi gozdar, ki je sekal drevje tam v bližini. Mlad in čvrst, daleč naokrog najbogatejšega kmeta sin, pa je stopal proti lepi ženski in ni mogel odmakniti pogleda od nje.

Ko je žalik žena odpela, se je okrenila in ga je zagledala.

«Ali si ti tisti blagi gozdar, ki je zasekal znamenje križa na parobek v moje rešenje?»

Ko je gornji mož slišal, da govori nedosegljiva ljubica s človekom, je med silnim polomom odhrul v gore. «Le čakaj, čakaj, človeški sin, ti še ne poznaš vseh bolečin!»

Mladenič se ni zmenil za zverjakove pretnje, ampak se je približal čisto tesno k parobku. «Lepa ženska, — nobena reč na svetu me bolj ne veseli, kakor če sem ti res mogel s svetim križem pomagati.»

Žalik žena je bila očividno vesela takega odgovora, pa tudi lepi mladenič ji ni bil nič zopern. Mesto da bi bila naglo in brez razgovarjanja obdarovala poštenjaka in potlej brž izginila, kakor je to pri žalik ženah navada, se je spustila v razgovor ž njim in se je menila in vedla zmirom prijazneje in čedalje bolj domače. Prav nič ni kazala, da bi jo kaj motila bližina človekova, ampak

narobe. Vedno prisrčneje je gledala v mladeničeve temne oči, po zagorelem obrazu njegovem in po krepkih rokah, dokler mu ni nazadnje začela na vsem lepem gladiti temnih kostanjevih las.

«Tako sem te vesela, da nimam pripravne besede za svojo radost. Reci odkrito: česa želiš?»

Mladeniču je bušila vsa kri v obraz in tako je bil iznenaden, da je mogel samo dahniti:

«Žalik žena —»

Čutil je njeno roko, njen lahni dihljaj in toplo bližino telesa kakor sladkost paradiža. Tako mu je bilo, da bi za en sam trenotek tega razkošja rad preminil za vekomaj. Krasotica pa je prigovarjala med tem s svojim ljubeznjivim glasom:

«No, povej —»

«Rekel bi, če ne bi vedel, kdo si —»

«No —»

«Kaj naj beseda, ko ne more biti nikoli resnica!»

«Vse se lahko prelije v resnico, kar rečeš ta hip —»

Tedaj je planil k njej in jo je zaklenil v svoje krepke roke.

«Če je res, kar govoriš, tedaj mi bodi žena poročena!»

Ko je izrekel, jo je popustil, ker se je zbal sam svoje silne želje. Žalik žena pa je odvrnila z vedrim glasom:

«Kar si želel, naj se ti zgodi, samo obljubiti mi moraš dvoje reči:

«Pol življenja, če ga le tvoje srce želi,» je vzkliknil mladenič navdušeno in brez najmanjšega pomisleka.

Žalik žena ga je prijela za roko in se je dvignila. Z lahnim korakom je prestopila tako, da je gledala proti solncu, pa mu je dala belo tančico liki svetlo meglico, rekoč: «Vrzi jo čez rame, pa ne poglej nazaj in nikoli ne vprašaj zakaj!»

Mladenič je storil po želji in se ni okrenil, žalik žena pa mu je pojasnila:

«Zdaj imam moč, da bom tvoja kakor sleherno dekle, ki bi si ga izbral med dekleti človeškimi. Obljubiti pa mi moraš, da ne boš nikoli grdo ravnal z menoj.»

«Kako naj bi grdo ravnal, ti biser dragoceni moj!»

«In drugič — da mi ne boš nikoli nasprotoval —»

«Nikoli,» je zatrdil mladenič odločno in jo je v vročem navalu objel okrog pasu.

«Glej, da ti ne bo žal,» je pripomnila žalik žena v svečani resnosti, toda mladeniču ni bilo do razmišljenja, ne do modrosti.

Ukal je na vse grlo, da je odmevalo čezinčez, in je metal od samega veselja klobuk v zrak.

«Ti, ti boš moja žena poročena!»

Šla sta skupaj proti domu in nobenemu človeku ni prišlo na misel, da bi se čudil mladeniču, ki naenkrat pripelje nevesto iz gozda domov. Vse je bilo kmalu domenjeno — kakor da je bilo pripravljeno že od vekomaj in je čakalo le ugodno besedo pravega trenotka. V par dneh so obhajali svatbo, pa tako, kakršne še niso videle človeške oči na Koroškem. Ko so fantje zapenjali, niso mogli staviti zagonetke, ki je ne bi bila nevesta uganila, vendar so prejeli tako odkupnino, kakor da se moži kraljeva hči. Ko sta stopila ženin in nevesta po poroki iz cerkve in so otroci čakali na drobiž, se je usula med nje ploha srebrnih tolarjev mesto krajcarjev. Vino, ki so ga pili na ženitnini, je bilo slajše od medice in je imelo tako moč, da bi se moral mrtvec prebuditi, če bi se ga mogel napiti, vendar ni ponorilo nobenega svata. Po mizah so imeli postavljene kar cele polovnjake, a točili so si v vodne škafe in so pili iž njih. Jedli so jedi, ki jim nihče ni vedel imena, pa so bile vendar tako neznansko dobre, da bi se jih še sam Bog ne branil. Godce so imeli take, da bi človek lahko sedem let plesal pri njih in še ne bi mogel reči, da je posebno truden.

Veselje je trajalo mnogo dni in vse je zavidalo srečnega kmeta. Blagostanje mu je kar lilo v hišo in vedno je bilo vsega dovolj.

Ko je potekel čas, je povila žalik žena poročena dete, krepkega dečka v živo veselje mladega očeta. Koder je hodil srečni mož, povsod je imel mladega sinka pred očmi. Čeprav je otrok šele komaj zavekal s prvim brezizraznim glasom na svet, mu je že oče namenil gospodarstvo in na tihem premišljal, kako bo takrat. On bo hodil star in sivolas okrog, kakor hodi zdaj oče njegov, sin pa bo mlad in močan in delo mu pojde kakor po niti.

V misli zatopljen je krenil domov, da se pripravi za krst. Trepetaje od radosti in ponosa je odprl vrata v sobo, kjer je ležala mlada mati z otrokom, in je vprašal po navadi:

«Bog daj dobro! Kako je?»

Žalik žena se je nasmehnila:

«Najhujše je pri kraju.»

Mož je stopil k postelji:

«Ne bodi mu v škodo — kako sladko spi —»

Mati je zatrdila:

«Res — tako, da se ne bo prebudil in ne jokal nikoli več.»

Mož se je zdrznil, potipal otroka in spoznal, da ni več življenja v njem. Vse se je zasukalo pred njim, vse se je podiralo v njem in nekaj strašnega mu je padlo na srce.

«Kako?»

Žalik žena poročena je privzdignila odejo in je pokazala trpečemu možu odtise svojih prstov, ki so se še poznali na otrokovem vratu.

«Zato sem ga, ker sem vedela, da bi bil hudodelec, ako bi živel.»

«Ti si ga?»

«Jaz! Saj hudodelcev vendar ne moreva rediti.»

Od daleč nekje se je zdelo možu, da čuje medlo in zlobno spakovanje gornjega moža:

«Le čakaj, čakaj, človeški sin — nisi spoznal še vseh bolečin.»

Domislil se je z žalostjo v srcu tistega trenotka v gozdu, ko je dal obljubo žalik ženi, in je stisnil zobe. Ali le s težavo in s silnim naporom je zaklepal besede, ki so silile na dan.

Od dne do dne pa se je bolečina polagoma zopet utekla in je življenje spet zadobilo vedro lice. Ljubezen, ki je bila namenjena otroku, je mož prenesel na ženo, in dnevi so begali v lepem snu.

Ko se je zopet približal čas, da mati povije, je začel živeti gospodar v neprestani bojazni. Včasih je sedel zvečer sam kje na sadnem vrtu, ki je obkrožal hišo, in je premišljal svojo srečo — nesrečo. Zvezde so tako hladno sijale z neba in noč je molčala kroginkrog njega liki nekaj, kar zahrbtno sovraži človeka. Po drevju je šepetalo listje — ali pa so bile žalik žene, ki so iskale nezveste družice. Tupatam je hušnilo nekaj po travi. Pritlikavec kralja Matjaža? Zla minuta, prelita v neznatno žival? Pri hlevu se je prestrašil pes in zatulil je drugi, tretji za njim. Zvezde pa so sijale venomer z istim hladom in luna je prišla, pastirica njihova, in je oblila vso pokrajino s svojim medlo svetlim sijajem.

«Naj bo,» je mislil mož in je odšel počasi v hišo.

«Da bi šlo po sreči. — Kako je?»

Žalik žena poročena se je nasmejala:

«Sina ti bom dala.»

Oče je bil vesel in žalosten obenem in je čakal...

Dete je bilo res deček, močan in zdrav, veselje vsem, ki so ga poznali. Ko pa je doseglo sedem let, je rekla žalik žena-mati:

«Tako je s teboj, da pojdeš po svetu nocoj.»

Ta hip je od nekod prišel oče in je zastrmel, ko je videl, da mati navezuje malemu culo in ga odpravlja.

«Kam pa?»

«Po svetu.»

Rad bi bil branil in ugovarjal, pa se je le premagal in zamolčal svojo bolest. Ali hudo mu je bilo tako, da ni mogel ne jesti, ne piti, ne delati in ne govoriti mnogo dni zapored. Niti toliko ni bil, da bi bil vprašal ženo, zakaj je to storila, vedel je le to, kar mu je rade volje povedala sama od sebe.

«Ta je moral po svetu,» mu je rekla pri priliki, «ker mu je bilo sojeno tako. Vsakemu človeku je namreč nekaj sojeno na svetu; ako naredi tisto, je prav in mu gre dobro povsod, ako ne, je sama nadloga in zlo njegov del.»

Očetu se je krčilo v prsih srce, vendar mu je kazalo še najbolje tako, da molči. Dnevi pa so zopet potekali kakor štrena, ki jo navija gospodinja na motovilo. Drug je bil enak drugemu, pust in dolgočasen — in niti tega veselja dolgo ni mogel dočakati potrti mož, da bi mu bila žena zopet razodela veselo skrivnost.

«Prvi v smrt, drugi po svetu, tretjega pa niti na svet ni,» je premišljal oče, koder je hodil in kjer je bil. Nazadnje je vendar dočakal, a razveselil se ni; kajti slutil je že nekako, da tudi s tem ne bo prav.

Bil je zopet deček, močan in krepak — in vse je kazalo po sreči. Žalik žena ga je ljubila in negovala ter je pazila nanj kakor na punčico v očeh.

Deček je bil čudno moder — in rekli so mu Foltej. Oče je namreč želel otroku patrona, ki kaj da na kmečki stan, in materi je bilo prav. To je dajalo očetu mnogo upanja, da bo zdaj slednjič s tretjim otrokom vendar enkrat dosegel to, česar si je zaman želel pri prvih dveh, namreč naslednika in potomca, ki bo prevzel gospodarstvo. Spričo tega je bil resnično zadovoljen in prav od srca vesel ter je razodel tudi ženi svojo radost. Žalik žena pa ga je zavrnila:

«Ta mora biti duhoven.»

Zdajci je oče potožil v žalosti:

«Kaj pa misliš, za božjo voljo, — kdo naj potlej prevzame gospodarstvo za menoj?!»

Komaj je izrekel, je prešla žalik žena brez sledu. Divji grohot gornjega moža, ki je hrul iz dalje, pa je opozoril nesrečnega očeta, da je prelomil dano obljubo. Vse klicanje in rotenje je bilo zaman.

Zbog tega je mož sklenil, da res pošlje sina v šole, kakor je hotela mati, in je tudi izvršil svoj sklep. —

Ko so bili zbrani na novomašnikovi slavnosti, se je marsikdo spominjal tudi žalik žene matere, a zlasti je koprnel po njej sin novomašnik. Ko sta se razgovarjala z očetom, je dejal:

«Ničesar več si ne želim na svetu, le mater svojo bi videl še enkrat.»

Komaj je to izgovoril, je stopila žalik žena poročena med zbrane in je podala sinu zlato jabolko:

«Tole ti daje tvoja mati na vzmet.»

Kakor je rekla, je zopet izginila, sin pa je poljubil materin dar in je pustil življenje ob njem.

ANTON VODNIK:

ZAPRI OČI MEHKÓ, MEHKÓ MI...

Zapri oči mehkó, mehkó mi s svojim šepetanjem...
O, draga, rajše kot z očmi
te gledam v svojem divnem snu:

Ti si lahen, droben sneg,
ki se iskri v večerne zarje daljni luči...
O ti, na sinjem, sinjem nebu
pred beli mesec dahnjena meglica,
da v sladko senco mi zagrinjaš lica...
— — — — — — — — —

O, ti zvok zvonenja daljnega...
O, ti si melodija,
drhteče na piščal igrana
čez žalostno vodó...
ali v ljubezen, ali v slovó?

Ljubezen je žalostna kakor slovó...

Kaj ste rekli?
Ned, 14/8 '921

A. P.:

LASTOVKA.

1.

Trudno pokašljevaje stopica hlastno v strmi breg siva starka zima; pohabljena in nebogljena, vsa mršava in oguljena. Moči ji pešajo, telo ji gineva, se topi. Premagana in oropana, osramočena, zaničevana od vseh, ki so ji pred davnim še dvorili, beži, spotika se, vzpenja in pada že dolgih sedem dni po blatu in kamenju, da reši življenje tam v mračnih gorah.

Kdaj in odkod je prišlo vse to tako naglo?

Vsled izmučenosti nezmožna sovraštva, se s kalnim očesom ozre nazaj po preganjavcih. Mlačno vlažen pihljaj ji udari v obraz. Hu! Da ni v tem hipu naglo pokrila obraza, bi se bila še zadušila. Hudo zakašlja v strgani plašč, ki ga tišči na usta. Kako ogabna je mehkotnost in toplota južnega vetra! Kakor da jo je obliznil ostudni zmaj s svojim žarečim jezikom. Kako to peče na hrbtu, kako mlahavo je njeno telo, podobno umazanemu ledu, ki se globoko v jarku zaman skriva pred žarki pomladnega solnca! V tem trenotku se je zdela sama sebi podobna božanstveni Veneri, od zavistnikov pomočeni v gnojnico. O, tam doli pa bi se bila zdaj že davno stajala, da ni pravočasno pobegnilą! Debel znoj ji pokrije zgubančeno čelo ob tej misli.

Naprej, naprej, na sinje vrhove, kjer se lesketa sren in led, njena rešitev!

In zopet koraca prihuljeno navzgor, sopiha mukoma, tresoč se od vroče žeje. Še kosti si polomi na kopnini, tej vražji zemlji, prepojeni z vodo, ki curlja hinavsko navzdol!

Uh! Kaj je tako zašumelo za njo? Počasi okrene glavo, ko da pričakuje udarca.

Ah, kamenje le se je bilo sprožilo in, in — o sramota! Z vrha hojke se je osul težek sneženi plašč in se razpršil v srebrn prah. Šumljaje kot pritajen posmeh pada na zemljo ta biserni dež, ki je potegnil s seboj še druge, poď njim ležeče. Osvobojene veje pa se zibljejo veselo in iztegavajo svoje otrple ude. S plahim strme-

njem opazuje starka vse to. Baš sedaj, ko gre ona mimo! Dvakrat hudo je, ako beži vladarica, ki mora gledati, kako se ruši njeno kraljestvo.

Kaj je spet to? Pohuli se za trenotek in posluša. Doli v malem mestecu je zazvonilo poldan in brezvestni puh z juga prinaša te glasove še tople sem gori. O naprej, naprej! Saj je rešitev blizu. Tam, tam bo stopila na osvežujoči led, da si odpočije.

In bolna kraljica smrti pospeši svoj pojemajoči korak. Kolena se ji šibe in grozno drgeče po vsem telesu. Izdana v groznem boju, zapuščena na ponižujočem begu, mora hoditi blatnih nog po ostrem grušču. Ona, ki je navajena finih pernic, hermelina in mehkih preprog, se mora spotikati ranjenih nog ob trdo kamenje!

Ali bliža se konec teh strašnih muk. Tamle je snežena jasa, oaza v puščavi. Vendar enkrat, no zdajle, tako, ah —! Vrže se udobno na sneg. O, kako dobro dene ta sveži hlad razbolelemu telesu, kako sladko krepi izbičane ude!

Nedaleč od nje gleda plaho izpod snega proti nebu zeleno bitje, ki je jedva pognalo. Iz strahu pred to sovražnico življenja si ne upa dihati in vztrepeta. Toda že je ujelo oko te poživljene babe ta trepet. Predrznost! Iz oči ji švigne plamen strupenega srda, prste sklene v jeklene klešče, zaklepeče s svojimi zobmi in revica cvetka umre že pod pogledom samim.

«Tudi ta je prilezla iz blata solnce gledat. Prezgodaj, dušica!» sika zima v nizkotni maščevalnosti, ki se porodi iz nezmožnosti. «O, kaj sem morala že vse gledati! Kuščarje, metulje, pajke med plevelom, fej!»

Odpočila si je, nič več ji niso udje tako mehki. Zdaj je treba le še malega napora in konec bo trpljenju! Vzravna se pokoncu. Njeno oko, dozdaj polno gostih, blatnih solz, se posrepi, zalesketa. Tja proti severu se razteza silno snežno morje, ki ga ogleduje z božajočim pogledom, v trepetajoči sreči, kakor ogleduje okraden skopuh kup zlata, ki ga tatovi niso mogli izslediti.

Z lahkim korakom poskoči na prvi višji vrh, odkoder lahko še vse lepše pregleda svoje kraljestvo, ki se širi v neizmernost in izgublja v nedoglednosti. Nikjer kopnine, zemlja je pokopana pod trdim skorjastim snegom. Rešena je! Obraz se ji hipoma pomladi, oko se ji zasveti ko demant, telo ji raste, se polni, postaja čudovito lepo. Podobna je jedva razcveli roži. Iz srca ji pobegne zadnji strah, na njegovo mesto pa stopi ponos in maščevalnost.

«Kdo me preganja?» Strašen blisk sovraštva ji zasine v očeh, ko se ozre v dolino.

«Ta? Kdo pa si, ki se drzneš?»

* * *

Spodaj v dolini, kjer ni bilo nikjer več snega, se je čul v prirodi lahen dih svobode. Zemljo je bila narahlo prepregla zelena tančica. Prve cvetke so začele trudno, še v polsnu, odpirati svoja mrzla očesca. Drevesa so začutila, da se jim pretaka po udih nekaj toplega. Iz gozda so prihajali glasovi tičic, ki so kakor v molitvi proslavljale odrešenje.

Po polju pa je stopala počasi in previdno, da ne bi ranila žlahtne kožice svojih finih nožic, prelestna spomlad. Zavita v bajen pajčolan rosnih meglic se je s sladkim usmevom klanjala srečnim pozdravljajočim. Solnce je pogrinjalo pot pred njo z zelenimi in pisanimi preprogami, božalo njeno rožno telesce, poljubljalo ji usteca, vrat in nožice ter v silni ljubezni do nje tako podrhtevalo, da so njegovi žarki nalahko vztrepetavali.

Ona pa je stopala ljubko naprej, budila cvetke iz spanja, odpirala zaspančkom trudna očesca in ogrevala njih premrle ude s svojim toplim pogledom. Žarko zlato njenih las je tem novorojenčkom kar vid jemalo. Njena bližina je bila omamljiva; kamorkoli se je ozrla, povsod je vstalo veselje. Vse je šuštelo za njo, smejalo se, šepetalo in vriskalo od velikega veselja. Visoke smreke in možati hrasti, malo grmičevje in plahe bilke, vse se je klanjalo rešiteljici in ji mahalo v pozdrav z grčavimi in tankimi ročicami. Njeno obličje, posuto z milijoni svetlih praškov zlatega solnca, je bilo kakor čarobno zrcalo: vzradoščeno je bilo vse, kar se je vanj zagledalo. Radostna pa je bila tudi ona sama, nevestica solnca.

* * *

Sredi lepe doline je mirno in brezskrbno ležalo prijazno mestece. Hiša ob hiši, vitke, široke, nizke in visoke so v tihi složnosti dremale v ličnih ulicah. Na strehah je tuintam kazal zaspan maček solncu svoj hrbet. Pes pred hišo se je zvil v kolobar in miže pogledaval mimoidoče. Okna so se svetila kakor velike oči, hišna vrata so kakor usteca požirala vstopajoče, jih zopet izbruhovala in polnila ulice z življenjem. Vitke mladenke in okrogle ženice,

mladeniči in sivi starci, vse vprek je vrvelo v tem nežnem mravljišču, ki ga je bila ogrela pomlad. Jate razposajenih vrabcev so se kosale v kričanju. Mladenka je odprla okno, sedla h klavirju in iz njenih prsi se je ulila srebrna pesem večnega mojstra, jok in vrisk burno utripajočega srca obenem. Otroci na cestah, revnejši že bosonogi, so gnali vrišč. Ženske so se zbirale s škafi pri vodnjaku sredi trga, prihajale so in odhajale glasno govoreč, podobne debelim bučelam. Malo obzorje, kakor tudi rahel stik z velikim svetom, jih je silil v še podrobnejše raziskovanje domačih skrivnosti. Okrog njih so se podili paglavci z razgretimi obrazi, vpili so in švrkali po vodi, ki je liki izpreminčasti kristalni palici tekla iz kovinske cevi v levjem gobcu. Motena v važnem razgovoru, je kakšna ozlovoljena ženica večkrat zamahnila za njimi, kot bi odganjala nadležne muhe. Na cerkvenih vratih sloneči berač z bergljami jo je že parkrat jadrno mahnil z mrzlega stopnjišča za ogel, kjer je stala velika stojnica, nagromadena z jerbasi, polnimi lepodišečih jabolk, finega sočivja in pestrobarvnih slaščic. Nad tem razkošjem je kraljevala na nizkem stolcu sedeča Meta, zornolična branjevka, ki je zrla izpod debele volnene rute navidezno mirno predse, v resnici pa pozorno motrila s srepim očesom poželjive poglede paglavcev, ki jim je na potu mimo tega bogastva hudo poželjenje vselej tako obtežilo noge, da so postali. Oči so jim s širokim pogledom obležale na občudovanih predmetih. Zadirčljiva baba se jim je zdela podobna pravljičnemu zmaju, ki čuva nedostopne zaklade.

Stari stražar, ki se je bil na potu od občine do sodnije večkrat oziral v gostilne, je naenkrat sredi trga obstal. Nato je dolgo gledal proti vrhovom gora in zmajeval z glavo. Tam gori se je bil namreč pojavil gost pajčolan črnih megla, ki so ga nevidni vetrovi venomer trgali in mečkali.

* * *

Za temi mračnimi meglami se je pomikala zima više in više. Njeno spremstvo je prihajalo vedno večje in sijajnejše. Od vseh strani so ji prihitevali nasproti snežni duhovi, priklanjali se ji udanostno in ji prinašali dragocena oblačila. Ponosno je stopala mladostna boginja; njena postava je bila vitka, njen obraz nebeško lep. Postala je in odslovila spremstvo, ki se je umaknilo brez besed. Pred njo so pogrnili zemljo z bajnimi preprogami, ki jih

je bil ustvaril mojster mraz v svojem tajinstvenem ateljeju. Na znamenje so urno priskočile služabnice, slekle jo v hipu in nebroj izvežbanih ročic je pričelo z umivanjem in lišpanjem njenega telesa. Ona pa se je ogledavala v zrcalih, ki so jih držale mladenke okrog nje. Zdaj se je udobno pretegnila, kakor se pretegne zaspano dekle, ki je moralo prezgodaj vstati. Samozavest ji je prožila kipeče ude, brezskrbnost ji krasila obraz.

Prostolasa mladenka, prekrasna čarobnica! Tvoja očarljivost bi zamogla v tem trenotku ubogega zemljana tako omamiti, da bi kakor brezumen planil k tvojim ustnam, hiteč naužiti se vseh naslad tvoje nadzemske lepote, pa bi našel pri tebi smrt. Tvoj vroč pogled bi mu vžgal v srce ozebline.

Strežnice so hitele na vse strani in ji med delom poljubljale kristalne ročice. Prinašale so venomer bele tančice, smaragdno zeleno obrobljene, hermelina in čarobnega cvetja. Njeno perilo je bilo posuto z najfinejšimi rožicami, kar jih je kdaj ustvarila čudovita domišljija nature iz čistih, nežnih hlapov, morda vzdihov nedolžnih prsi. Vse pa je bilo čudovito prosojno, da so se videle tople mehke oblike njenega neskončno lepega telesa.

Zdaj so ji prinesli razkošen naslanjač. Ona je sedla nanj, in brž so se spustile gibčne devojke na kolena, da ji obujejo nožice s čeveljčki, ki so čakali pripravljeni na blazinici v belih rokah duha. Iskrili so se draguljev in svetlikali grehotnega razkošja.

Zašumelo je. Položili so ji preko belih ramen odelo, obrobljeno z modrikastimi safirji.

Zimska kraljičina pa se je zamislila in zrla preko zrcal tja doli v solnčno dolino, kjer je stopala pomlad, še vsa gola in drgetajoča. V njenem srcu se je gromadil strašen srd.

«Vlačuga!» je siknila pritajeno, oko ji je zažarelo ko demant in nežna mraznica se ji je vila krog ustec. Dvignila se je naglo ter pogledala ostro krog sebe.

«Stopite bliže!» je zaukazala strogo. In že so priskočili: suha burja na silno dolgih nogah, razni vetrovi orjaških mišic, trdi mraz, bledi snežni duhovi z dolgimi srebrnimi bradami in vse polno drugih. Zadaj so se prerivali mladi nemirneži vetriči.

Njih zapovedovavka je iztegnila svojo prekrasno roko proti dolini in vprašala:

«Ali ste videli ono tam doli?»

Spogledali so se duhovi v silni zadregi in molčali. «Nismo, prevzvišena gospodarica,» so črez dolgo odgovorili polglasno.

Ogledovala jih je z zlobnim usmevom.

«Niste, hinavci? Zakaj niste tedaj ostali na svojih mestih, zakaj ste pribežali semkaj?»

Molčali so povešenih oči. In revni so se ji zdeli v tem trenotku, silno revni v svoji bojazljivosti.

«Poslušajte me torej!» je dejala črez nekaj časa. Naglo so dvignili glave, kakor jo dvigne okaran paglavec, ki mu je bilo ravnokar vse odpuščeno. Vse v naravi je ta trenotek obmolknilo. Strahotno tišino pa je prerezal njen oster glas:

«Stopila je na mojo zemljo borna tujka, bosa in naga. Ta smešna norica hoče v svoji blaznosti kaliti mir zemlje, katero izpreminja s svojo ostudno toploto v blato in kliče iz nje v življenje pust plevel in cvilečo črvad, ki je že ob rojstvu obsojena, misliti na pogin. «Življenje!» vpije golazen in že se zvija v bolesti in bridkosti. Obsena in sleparstvo! Grdo krivico dela tem jadnim stvarem vsakdo, ki jih vstvarja; kajti nalaga jim na neznano pot strašna bremena, pod katerimi se njih telesa smešno šibe; pot, ki gazi po njej rod za rodom samo zato, da sme gaziti. Kako borno in brezplodno je to prerivanje in pehanje skoz silne zapreke, to čivkanje in črvičenje v plahi bolesti, ki ni nič drugega, nego dolga skrb pred poginom! Večna pa je smrt, ki se ji konca bati ni treba.

Sklenila sem, da oslobodim trudno zemljo tega izmozgavanja, da napravim konec tej zmoti in strašnemu trpljenju, ki ga rodi početje te predrzne pritepenke. Da pa izvedem ta sklep naglo in temeljito, vas pozivljam, da zastavite vse svoje sile v izvrševanje nalog, ki jih dobi zdaj vsak posamezen izmed vas.»

Medtem je bilo začelo tako na gosto mesti, da se ni videlo koraka pred sabo.

Dvignila je zima svojo belo roko in pokazala s prstom na hlapca vetra. Stopil je bliže in se priklonil do tal.

«Ti mi še danes pripelješ najsilnejše oblake, in napraviš težko črno steno med zemljo in norcem solncem, ki ljubi ono blodnico tam doli, vabečo v greh! Nato pridi k meni, da ti zaukažem v pravem trenotku zabučati z najmogočnejšim glasom!»

«Kakor velevaš, kraljica.»

Poklonil se je udanostno in stopil korak nazaj.

«Ti burja!»

Stopila je naprej, silna in visoka, ter prisluhnila pozorno.

«Ti mi napraviš debelo skorjo črez reke in blebetave potoke ter strdiš na sveže natrošeni sneg! Vrši svoje delo vestno in pogumno, saj itak že mesec dni samo spiš!»

Povesila je oči in se ponižno odmaknila.

«Vi snežni duhovi, sipajte oster sneg kar najbolj nagosto! Nagromadite ga tako visoko, da se ne bo čul stok izpod njega! Zmanjkalo ga vam ne bo; za to bodo skrbeli vetrovi, ki bodo neprestano vozili polne oblake.»

«In ti, mraz!»

Zašklepetalo je, ko se je priklonil.

Ona pa mu je dajala nauke, strašne, neizrekljive.

Zahreščalo je v bližini. Vrh mlade hoje se je prelomil pod težo svežega snega. Prestrašena vrana je vzletela glasno krakajoč.

Zima pa je delila ukaze in končala:

«Gorje vam, če odnehate! Največje ponižanje bi doživeli, sramotno propast, če ne preženemo one razuzdanke. Kdor išče rešitve v begu, skruni čast moje vojske in se naj več ne vrne!»

Oglušil je glas in odmev teh besed v mehkem snegu, iz megla je stopil mrak in razgrnil vojsko komaj pregnane, zdaj zopet tako mogočne morivke zime. Razkropili so se njeni služabniki, vsak na svoje delo.

* * *

Nagnilo je solnce trudno svojo glavo, povečalo se mu je lice in ohladilo. Še parkrat je z enim očesom pomežiknilo črez goro in ugasnilo. Od vzhoda sem se je valila črna noč in pokrila mestece s tihim mrakom. Nebo se je obleklo v temnosinji plašč, potrošen z zlatimi zvezdicami. Zamišljeni mesec je zažarel izza oblaka, njegova hladna svetloba se je razlila po ulicah in predla za ogli in drevesi komaj vidne sence. Njeni trakovi so nemo otipavali pobledele zidove, časih pogledali skozi zaveso v sobo, kjer so naslikali na stene in tla vijugaste sence. Iz temnih daljav so stopale svetlo rumene luči, prej neznatne in komaj vidne.

Velik oblak je priplaval od nekje in zagrnil mladi mesec, kot da se je svetla ladjica pogreznila v temno valovje. Noč je počrnela, sence so zbežale in tanek vetrič je nežno zapiskal čez polje. Zgubil se je bil, strah ga je bilo samega in begal je jokaje, iskajoč družbe.

Nastala je sanjava pomladna noč. Povsod so se videli sledovi naglih odločb bežeče zime. Po toplem dnevu, polnem dremotne

bleščobe, so hišice naglo zapirale svoje trudne oči. Okno za oknom je zatemnelo, zdrknila je zadnja zavesa, zadnje zaklepanje vrat je odmevalo po vežah. Daleč nekje se je pesem pijančka porazgubljala v nejasnih, pretrganih glasovih.

Na ulici se je pojavila senca, nekdo je prihajal. Sledil je udar z vratmi in korak je obmolknil. Poslednji šum je utonil v tišini.

Bila je že globoka noč, ko sta priskakljala potihoma na trg dva nevidna pomladna duhova in se ustavila pred veliko hišo. Ozirala sta se dolgo na vse strani in poslušala.

«Vse počiva» je zašepetal večji.

«Oh, mene pa tako zebe», je zastokal naenkrat manjši in se stisnil k vežnim vratom.

Bil je še čisto mlad in nežen in je prišel letos prvikrat s pomladnimi četami tako visoko. Stal je bil dozdaj v službi pri predstražah v sami pomladanski srajčki, tam pa so ostro pihali sovražni vetrovi.

Naenkrat pa se je tako prestrašil, da je v hipu pozabil na mraz. Kajti začul je bil v bližini korake.

«Človek je le», ga je pomiril starejši.

Za oglom je izginil stražar.

«Kako čudni so ljudje!» je dahnil mladi, strmeč za njim v prazno ulico. (Dalje prihodnjič.)

MIRKO PRETNAR:

VRNITEV.

S plašno roko sem ob oknu razganil zavese:
solnce naravnost se posmejalo mi je v obraz;
listje na drevju v pomladnem se vetriču trese.
Zdrknila žalost iz srca kot snežni je plaz.

Ti vitka in lepa in dobra si stala za mano,
srebrni tvoj smeh je udaril ob tisoče strun:
«Kako si zamišljen! Mar gledaš v deželo neznano?»
— — — — — — — — —
Spomini, oj jagnjeta tiha belih kodrastih run!

PREŠEREN—WILES:

„LEPA VIDA“ V ANGLEŠKEM PREVODU.*

PRETTY VIDA.

Fair Vida standing by the sea
Was plashing linen in the water.
When sailor black from far-off land
His barque did stay and wave his hand
To pretty Vida, calling thus:
«Why Vida, not so bonnie now?
Why no longer blooming thou?
Why no more the maid of yore?»

Pretty Vida answered then:
«How can I blooming be and bonnie
When weary days have fallen on me!
Oh! my child lies sick at home:
I have followed foolish counsel,
And now am wive to husband old!
Oh! luckless me! I'm rarely gay,
My sick babe cries the livelong day,
The whole nights trough the old man coughs!»

The seaman dark then made reply:
«As the cranes who find times bad,
Spread their wings and fly o'er sea,
So fly thou away with me.
Come thou! heal thy wounds of heart!

* G. James W. Wiles, bivši lektor angleščine na vseučilišču v Beogradu, se je oktobra l. 1919. mudil tudi med nami in ob tej priliki prevedel in natisnil (v svoji zbirki: «S. H. S. — English Renderings») eno Gregorčičevo in dvoje Prešernovih pesmi. Njegov prevod «Lepe Vide» pa je, kolikor nam je znano, ostal nenatisnjen. Ker je po sodbi takega veščaka, kakor je g. Leonard C. Wharton, assistant keeper oddelka tiskanih knjig v biblioteki Britanskega

Fair Vida — news! I've message for thee:
For thee the Queen of Spain hath sent,
That thou mayest tend her son, the prince,
Be nurse to tiny emperor!
Rock his cradle, note his choice,
Guard him well, prepare his bed,
Sing him songs in sweet low voice,
That he may into sleep be led —
No harder task awaits thee there!»

Herself into his hands she gave,
But when they drew away from shore,
And their frail craft tossed on the wave,
Then Vida spoke amid her tears:
«Alas, my child! What have I done!
Who will at home care for my son,
My babe, my boy, my weakly child,
My husband tooborne down with years!»

Se'nnights three had passed away;
The black man brought her to the Queen.
Fair Vida early leaves her bed,
And from her casement waits the sun,
That she may ease her gnawing grief,
Speaks to him thus to find relief:
«Sun, radiant Sun! oh, tell me thou,
How fares my babe, my ailling child?»
— «What thinkest thou, the poor babe — say!
They lit his death light yesterday;
The old man, too, has gone from home,
Far on the sea he seeks for thee,
And weeps for thee without relief,
His heart, it breaketh with his grief!»

---

muzeja, jako lep, ga tukaj natisnemo, v nadi, da s tem ustrežemo marsikomu in da nam g. Wiles, če mu bodo te strani kdaj prišle pred oči, te naše samolastnosti ne bo zameril.

And when at eve the pale moon rose,
Fair Vida at the casement stood,
To cool hot tears — if so she could!
The silver moon she spoke to thus:
«Oh, say; bright moon, thou silver moon,
How fareth he, my poor, sick child?»
— «How should he fare?» the pale moon smiled,
«To-day, poor babe, they buried him.
Thy father, he hath gone from home,
Far on the sea he seeketh thee,
And weeps for the without relief,
His heart, it breaketh with his grief.» — — —

More bitter pretty Vida cries;
With kindly questions comes the Queen:
«What ails thee, Vida? What befalls?
Why all these sobs, these heartwrung tears?»
Pretty Vida tells the Qeen:
«Oh, woe is me! I can but cry:
I held at window golden vase,
As I did wash it, down it fell,
From casement high lo! it did fall —
That vase of gold to bottom of the sea!»

With comfort much, the Queen she said:
«Oh, weep no more with reddened eye;
Another golden vase I' ll buy,
And I' ll excuse thee to the King;
Go now to nurse the prince, my boy,
In place of tears, thou shalt find joy.»

In truth the Queen the new Vase bought,
And made excuse unto the King;
Yet still at window Vida stood,
From day to day she stood and thought,
And mourn'd for father, husband, son.

MILAN FABJANČIČ:

JEČE.

Na tisti cesti se je pred sedmimi leti dogodilo strašno iznenadenje. Pijan dedec, hudo povaljan in razcapan je gnal pred seboj kobilico, ki je venomer cepala na razmočeno cesto, da že nisi več razločil na njej suhe in čiste dlake. Dedec se je z bičem zaletaval vanjo, ki je odmikala zadek, krivila hrbet, bežala in bežala, pa se je komaj premaknila. Pijanec je užival, smejal se je na vse grlo, ne da bi dal glasu od sebe, bil z rokami po kolenih in grozil s pestmi in bičem. Kobilica se je ustavila, obrnila glavo in ga gledala z živahnim pomilovanjem. Dedec se je razjaril in bičal stisnjenih zob, suval z nogami, da se je kobilica opotekala po cesti in se zvrnila s težkim vzdihom v jarek. Pijanec se je zakrohotal brez glasu, pritiskal dlani na usta in se tresel v blaznem veselju. Vse brez najmanjšega glasu, samo kobilica, ki je utripajoč gledala gospodarja iz jarka, je z jezno onemoglostjo pihala skozi šireče se nozdrvi. Nekaj ljudi in kup otrok se je nateplo in se smejalo, dedec pa jim je igral teater.

Pokazoval je z bičem na kobilico, na zaresno živalsko smrt, srdito grozil, stiskal zobe in stresal pesti s tako ogorčenostjo, da so se mu svetile oči v blesku neizjokanih solz. Mahoma pa ga je prešinila otožna resnoba in pričel je razlagati z rokami, z očmi, s celim obrazom in telesom s tako vnemo, da bi moral kričati, če bi bil govoril, rekel pa ni niti besede.

Otroci so skakali po kobilici, posedali po njenem razritem boku, jo vlekli za ušesa, noge in rep in jo krepelili s kamenjem. Pijanec jih je navduševal s svojim nemim kričanjem in suval kobilico z debelim bičevim koncem v čelo: «Vidiš, to je kazen za greh, greh, greh!» Zopet je razlagal na žive in mrtve in ni zinil niti besede.

«Kaj, ali pijana mrha ne more govoriti?» je vprašal tujec, ki se je ustavil za par trenutkov in gledal.

«Ne more govoriti, ker je večno pijan!» so se zakrohotali ljudje.

Pijanec je stopil k tujcu in mu razlagal, prepričeval in dokazoval brez besed: «Tako mora biti in nič drugače!»

«Dober teater delate, oče!» je veselo vzkliknil tujec in se mu zasmejal v obraz. Zgodilo se je čudo, pijanec je bil kruto užaljen, sklonjen šel h kobilici, sedel nanjo in sklonil glavo. To se je zgodilo pred sedmimi leti.

Pred štirimi leti pa se je pripetilo daleč v tujini tole: gledal je psa, na verigo priklenjenega kosmatega črnuha, ki ni čisto nič umikal oči, kljuboval je kar naravnost. Stegoval je vrat in glavo prav počasi, v očeh se mu je užigalo, se razžarevalo, ustne so se mu začele tresti v mrzlem renčanju, po hrbtu so se mu grozeč dvigale dlake in zaletel se je naravnost proti obrazu z ostrobelimi zobmi — v zaletu pa ga je vrgla prekratka veriga ob tla, da se je prevrnil in zadrgnjeno zaječal. Iz verige je zarezalo visoko jekleno povelje, pes se je osramočen in ponižan pobral in k tlom pritisnjen s stisnjenim repom in glavo pobegnil v hišico, kakor da pričakuje udarca. Veriga se je tiho zveneč majala. Črez nekaj sekund se je pri vratih pokazalo dvoje tihovdanih oči. Vabil ga je z roko in prišel je voljan in pasje vdan in prosil z očmi odpuščanja.

Pred nedavnim se je pod visokimi zamreženimi okni prerivala v blatu in dežju množica, kričala in dvigala razpete dežnike proti oknom, kjer so se za šipami trli bledi obrazi in roke, ki so pozdravljali z belimi robci. «Naše ven, prasce notri!» je žvižgajoč zahtevala razjarjena množica in se stopajoč na prste stegovala kvišku, kakor da se hoče pognati prav do črnih mrež, ki so kljubovale s svojim železnim odporom, zaraslim v kamenito zidovje. Ne dolgo nato so ležala po belih cestah pobita človeška telesa, ki so krvavela v zamolklem kriku.

Šli so si ogledat ječe, kakor si gre človek ogledat v zverinjak rise, tigre, leve, hijene in krokodile. V zverinjaku ne čuti groze in strahu; vse je zaklenjeno in skrbno zavarovano. Toda joj, če bi se naenkrat odtrgale rešetke in bi planila pred te vsa tista divja zasužnjena svoboda in bi risi, tigri in levi skočili s širokorazprtimi žreli rjoveč in s krvavoplamenečimi očmi! Joj groza, saj si niti prsta ne upajo pomoliti v zaprto kletko, kjer kroži ris, se vzpenja s svojimi ostrimi kremplji in praska po lesenih stenah in stresa rešetko požirajoč te z očmi...

Vrata so se šumé odpirala in se težko zdihujoč zapirala v odporno nepremičnost, kakor da se le izvoljenim nastežaj odpirajo v razposajenem plesu in se zaprta kakor polip zajedajo vanje; neizvoljene pa prezirajo, se jih otepajo in jim groze, ker zahtevajo

od njih skrivnosti in tajnosti. Vroči hlad sten in dolgih hodnikov, cela vrsta vrat z luknjicami in tablice z imeni in paragrafi ti zožujejo ramena, ker si prišel v kraljestvo zaznamovanih in zavrženih. Vrata so se odpirala na levo in desno.

«Tiger, lev ali ris?»

Nič takega, ljudje so to, čisto pravi ljudje, kakor jih srečuješ po cestah, hišah, uradih in vsepovsod, kamor te zanese noga.

Na vseh teh tukaj pa je pečat, od nas užgan, ki ga pa sami ne priznavajo; nikjer spokorniškega obraza, niti sence kesanja, le tisti zviti nasmešek okrog usten, tiho preziranje v očeh, zasmehovanje in omalovaževanje v mirnih odgovorih, ker so vsi čutili farizejsko vzvišenost obiskovavcev.

V veliki zatohli sobi se je trla vesela druščina potepuhov, ki jih je sprejela s prezirljivo radovednostjo in s tihim sovraštvom v očeh. Taka srečanja so nekam mrzla in si žele takojšnjega razstanka, ker ne morejo prenesti tiste neznosne teže, ki raste iz trenutka do trenutka, in se z razstankom takoj razblini.

Gledali so se nekaj hipov.

«Ali ste vsi nedolžni?»

Trenutna osuplost, ki se je prevrgla v vesel in zdrav, vendar oster in bodeč smeh. Gologlavi in bosonogi črnobradec, ki je moral biti poglavar veseli druščini, se je ostro obrnil in pogledal z očitno zasmehovalno predrznostjo in kriknil s teatralično kretnjo:

«Krivi? Jaz na primer sem ubil očeta in mater!» — Zopet utaknil roke v žepe, skrivil smeh v črno brado in stopil par krepkih korakov, kakor bi hotel v njih zakriti radost in zadovoljnost, da je povedal v par besedah vse, kar je mislil. Vedel je, da so si prišli ogledovat zverinjak, in se je napravil za strahovito in krvoločno zver, dasi morebiti ni ubil niti mačke. Druščina se je zakrohotala s tako odkritosrčnostjo, da bi moralo biti vse gledavce sram, če bi bili razumeli tisti krohot.

Prišel je popotnik mimo Absalomovega groba, se spomnil, pobral kamen in ga vrgel nanj; Absalom pa se je dvignil v grobu, vzel isti kamen in ga zalučal na vso moč popotniku v hrbet in mirno legel nazaj...

Sobice so se odpirale zapovrstjo in iz njih so gledali obrazi, od belega zidovja beli in utrujeni, oči pa niso povešali, komaj če so rahlo utripnile. Lepo in mirno so odgovarjali in povečini priznavali, se tudi kesali in si želeli ven, da se nikdar več ne vrnejo. Odgovarjali pa so tako, ker so tako bili tudi vprašani. Čuden je

človek: če je prost, «greši» in skriva in ga ne moreš razločevati od drugih ljudi, ker vsi skrivajo; če pa ga zasači paragraf in mu dokaže, hoče biti v tvojih očeh zver in propalica, ker ga je sram povedati, da je človek, ki odgovarja za vse in za nič. Hoče biti močan sam v sebi in spokornik v tvojih očeh, če se mu zdi hliniti se.

Gospod, majhen in starejši in z visokimi naslovi je vneto tolmačil in razlagal, pripovedoval o svojstvih «teh» ljudi iz dolgoletne izkušnje in se pri mladoletnih ujetnikih posluževal vzgojnih momentov.

Vsepovsod ista zgodba, samo nekje je udarilo s tako silo, da se je vse zamajalo in se je raztrgalo, se razrušilo v prah: dojenček v materinem naročju med zločinkami. Beži, beži, da se ne zvrneš in ne omahneš; paragraf je postal očiten zločinec.

«Oče, dober teater delate!»

STANO KOSOVEL:

NE GOVORITE!

(1915.)

Ne govorite, ah, ne govorite,
z besedami le dušo mi težite!
Jaz sem goščava, v njej nebroj dreves,
ki od prerokb živijo in čudes,
ki iz vrhov jim rastejo bolesti.

Jaz sem na težki, na poslednji cesti...

Vrzite bakljo, da se vname les,
da iz grmade kvišku plane kres
in kakor bliski zažare vrhovi,
ko mi v slovo zapojejo rogovi
in smrtnih se zavem lavin:

Vi proti solncu greste, jaz — v pogin..

Ni prav jasno — NeD: 14/8.1921 s

KNJIŽEVNA POROČILA.

Dolenc Hinko: Izbrani spisi. V Ljubljani 1921. Izdala «Zveza kulturnih društev». Založila «Tiskovna zadruga». 145 str. 20 K.

To je tretji snopič zbirke «Povesti in zabavi», ki jo izdaja v tem oziru zaslužna «Tiskovna zadruga», in mislim, da je v tej knjižnici to prva izdaja, vredna svojega imena in namena. — Ko sem knjigo prebral, sem mirno šel in sem se je lotil še enkrat. Iz vse knjige veje neki zdravi mir, neki blagodejni pokoj. Zdi se ti, kakor bi hodil po globoki hosti, posedal po zelenih tratah samotnih jas ali lazov, ali pa kakor bi stal vrh visokega hriba, gledal v široki svet in bi radosten in srečen ukal v zdravju in miru božjem! Urednik je imel s tem snopičem res srečno roko, da nam je še enkrat dal, kar je tako iskreno naše po vsebini in zlasti po jeziku. Kajti v tem snopiču so prirodoslovni in narodopisni članki rajnkega Hinka Dolenca, katerega smo pred leti zmerom željno čakali in prebirali v «Ljubljanskem Zvonu». Pisani so čudovito: mirno, domače, lepo preprosto, brez lažnivega pretiravanja in tistega hlinjenega opisovanja prirode in njenih pojavov, ki jih pravzaprav nikjer ni. Človek bere in bere in ne ve, ali bi bolj občudoval Dolenčev prenežni dar opazovanja v naravi ali bi strmel nad sočnim, pristno našim jezikovnim zakladom besedi in redkih izrazov.

Kadar berem kako staro knjigo, mi je kakor bi hodil po dolgih hodnikih starega gradu. Od povsod stopajo pred te znaki umrjočega časa in dokazi neminljivega, samo pretvarjajočega se življenja... Gledaš, gledaš mogočno stavbo s smelimi oboki in ponosnimi arkadami, občuduješ solidnost zidovja in se pomilovalno nasmehneš, če pogledaš na svoj moderni dom. Saj je res, da so imeli prejšnji časi drugačne potrebe in drug okus kakor današnja doba, ampak: solidnost je solidnost!

Domišljamo si nekaj na jezikovno izpiljenost. Saj je res čudovita. Srbohrvati je na današnji svoji poti ne bodo na primer dosegli nikoli. Ali naša izpiljenost je kakor politika starih «Čitalnic»: pogospodila se je, da skoraj ne manjka več dosti, ko se bo narodu odmeknila kakor ravno politika «Čitalnic». Kdor misli, da pretiravam, naj si morda včasih malo pozorneje ogleda kako prav moderno «pesemco», kakor se upa tudi imenovati tak priskutni rebus! Da, ni dvoma, napredovali smo, dosti smo se naučili in marsikaj — pozabili. Jezika, kakor so ga poznali naši stari, splošno ne znamo. Dosti jih ni med nami, ki bi jim človek mogel dati častni naslov mojstra domače besede. Jurčič, Trdina, Cankar, kje so vam nasledniki? Oton Župančič in Vladimir Levstik sta že tu, najmočnejša sta, kje ste drugi?

Tako sem se razmislil ob starem Dolencu. Če bi imel jaz odločati, ta knjiga ne bi morala biti samo v vsaki knjižnici meščanskih in srednjih šol, marveč bi bila naravnost učna knjiga. Kajti izvrstno bi jo potreboval učitelj slovenščine, ker bi lahko učil o lepoti in bogastvu našega jezika in o krepkem slogu domačega pripovedovanja; prirodoslovni učitelj bi jo razdelil na primerne odstavke in bi obnje nabiral svoja predavanja; celo učitelj verstva bi našel v njej krasen vir velikega nauka o premodrem stvarstvu božjem in o

pravem krščanstvu; tudi kandidatje ljudskega tribunstva bi mogoče spoznali, kaj je prava demokratičnost.

Knjiga, ki krasno govori o Cerkniškem jezeru, zanimivo pripoveduje o notranjskih gozdovih in ljudeh, ki živijo od njih, ter čudovito nazorno opisuje strahovito kraško burjo, kar prekipeva od silne in pristne poezije v vsakem letnem času zanimive in poučne prirode.

Blagor mu, kdor jo še razume. *Ivan Zorec.*

Dinko Šimunović: Mladost. St. Kugli. Zagreb.

Poglejte ga, našega Dinka Šimunovića, kako se nam dela kot nemiren, iskajoč in zamišljen deček, ki nežno in vdano ljubi v žarkem solncu se kopajočo suho in pusto krš dalmatinskega Zagorja! S kamenitih brd, iz redkih rodovitnih dolinic in vinogradov, iz nepozabnih Koljan in celo iz mračnega Mrkodola, ki so zanj najlepši kraji na svetu, pije premehko lepoto narodne poezije. Vile pogorkinje so mu prijateljice, v živih sanjah junači in se togotno bori za svoj rojstni kraj, ki ga ne more pozabiti do današnjega dne.

Pod sivimi gorami so «...niski brežuljci s vinogradima, selašca u zelenilu i blistava Cetina, uz koju pjevaju ili se dozivljaju veseli dječaci.»

Ali on ne more biti tako srečen deček, ker je sin učitelja, ki nima svoje zemlje, in je s svojim očetom, bivšim bogoslovcem, «bezkućnik», brez stalnega doma. Njegovo srce ni nikoli brez čudnega hrepenenja po zemlji, ki ga njen silni vonj omamlja in prižema nase. O zemlja!

Ta grenka zavest brezdomnosti gloje in grize v njegovem mladem srcu, ko se mora s svojimi starši preseliti v Mrkodol, kjer je «....posvuda jednolično, sivo kamenje i tišina». Kot pravi sin prirode pa najde tudi tu lepoto in vidi, da «....sve je jednako divno i sve se obnavlja».

Iz teh krajev, domovine neustrašnih hajdukov in glasovitih junakov, ga pošljejo starši v mestne šole. Sam Bog ve, kako težka bi mu bila ločitev, če ga ne bi vabila zavest, da bo v bližini male «licejke», lepe mestne deklice, ki jo je malo prej spoznal in o kateri je začel sanjati.

In čimbolj se mu odpirajo viri znanosti, tem večji in težji so njegovi dvomi. Spoznanje, ki ga obišče kar čez noč, je tako silno, da bi najrajši popustil vse in bi zbežal med pastirje in pastirice. O Rudica, o Petrica, o Marica in ve vse druge, ki vas srce ne more pozabiti, kje ste...? V nosu ga zaščegeče krepki vonj domače zemlje; a kjerkoli se obupno bori s svojim spoznanjem, da je «bezkućnik», povsod mu vstaja spomin na detinstvo in mlade in stare prijatelje iz krajine kolijanske, mrkodolske, vrliške, sinjske in kninske.

Zamolklo resnost in vroče življenje tistih krajev razume šele zdaj, ko se srce hrepeneče vrača k njim. Kajti tam je drugače nego v lažnivem svetu; tudi fantovanje in dekličevanje je doma lepše in silnejše.

Ljubi me, ljubi me,
preko plota baci me,
u zelenu travu...

Ali:

Davor', Ano, neobrana grano,
neobrana i neozobana...

Ljubijo pa:

Kao sunce, kao oči,
kao život,. kao biće,
kô jutarnji cvijet rosu,
što mu pada na listiće!
Strasno... vruće... zaneseno
plahovito... strahovito —
crnogorski i mahnito!

In potlej udari ura, ko jim vsa ta silna ljubezen rada prehaja v mehko melanholijo:

Ljubio sam crno oko,
tako žarko i duboko...

Ali v mestu je ljubezen drugačna, grešna. Ženske «griješnice» mu jo ponujajo čudno in brez sramu, da se jim mora preplašen in razžaljen umikati.

Zakoplje se v knjige, bere v prevodu ruske pisatelje in bega s hrepenečo in lepote žejno dušo v prirodi mestne okolice, da bi našel, česar ne zna označiti in izraziti.

In «...odisanje travčica u kršu, cika gdjekojega cvrčka ili zuj pčele u miru i pustoši one čudne prirode» ga domotožno raztuži, da gre in piše — dnevnik. Zdaj spozna, da je zapisovanje lastnih misli neka posebna naslada, ki se še povečava, ko vidi moč svojega jezika in sloga.

Še pesmi bi začel pisati, če ne bi bil videl pesmi, ki mu jih je kazal tretješolec Vladimir Nazor. Takih pesmi ne zmore, torej rajši nič.

Vsa leta, ko se je «likal» v Vrliki in v Zadru, je bil trmast in ponosen, sanjav in neroden mladenič. Hrepenel je po druščini in se je je bal, sanjal je o ženski ljubezni in je v zmedenosti bežal pred njo.

Po romantičnem naključju se je seznanil z mlado, lepo gospo Soko. Tiha dama je začela rada imeti mladega, slovstveno izobraženega dijaka. A on ji naivno pripoveduje o Petrici, ki jo je videl v ogradi, kako si je v žgočem solncu odpela srajco in razgrnila prsi, «...ništa bjeljega, ništa nježnijega: kao snijeg... Ne kao snijeg, već kao latice bajamova cvijeta!» Lepo in brez banalnosti, z neko deško porednostjo in samohvalnostjo ji dalje pripoveduje o navadi v Koljanih in Mrkodolu, da tistemu, ki mu pade kaka smet v oko, ta ali ona mlada žena brizgne iz svojih prsi nekaj kapljic mleka v ščemeče oko, ki se neki s tem takoj ozdravi. In Dinko, pravi, je šel in si je nalašč nasul žgočih plev v oko, da bi ga Petrica, ki je postala žena, zdravila s svojim mlekom... «Svu sam tu muku radosno trpio, samo da se licem dotaknem o n i h prsiju te očutim njihovu toplinu i miris.» — «Ah, kako ste Vi čudan mladič!» zadrhti gospa Soka, zagleda se mu v oči, omahne mu na ramo in se razjoka. On pa je neroden in plah in gre in jo, ko ga tovariši v veseli druščini zasmehujejo, v nekem razžaljenem ponosu — izda in seveda izgubi.

Tudi kesneje kot mlad učitelj sanja in dela nerodnosti — v pijanosti bi ga bil neki večer pijan župnik skoraj poročil s svojo kuharico —, lovi se za fantomi in hrepeni po pastiricah, svojih nekdanjih prijateljicah.

Kajti iz kamena je zrastel, le kamenu, tistemu sivemu kršu in tistim, ki živijo tam, ostane zvest. V tej zvestobi se mu utrjuje značaj in poraja ljubezen do poezije in ponosnega naroda iz dalmatinskega Zagorja.

Tako postane pesnik tega Zagorja. Njegove povesti so kakor iz kamena izklesane in tople in polne ljubezni kakor žarko solnce tiste krši in vroče kakor čudovita ljubezen Zagorcev.

«Mladost» je avtobiografija Dinka Šimunovića in se mi zdi nekak komentar vseh njegovih del. Zdaj, ko sem videl Zagorje in ko sem prebral to knjigo, mislim, prav razumem zbirko njegovih najboljih novel, «Mrkodol», in sem lahko prepričan o vrlinah romana «Porodica Vincich», ki ga ravno zdaj dokončuje, ter vem, da se mu pred leti n. pr. «Tudjinac» v založbi «Slovenske Matice» zato ni prav posrečil, ker je kot «bezkućnik» šel za njim iz svojega ponosnega Zagorja v «lacmansko» Primorje. Dinko Šimunović je močan kot Zagorec, med «boduli» mu domotožje ubija mehko, pesniško dušo.

Kakor vsa njegova dela, odlikuje tudi to, 143 strani obsezajočo samoizpoved krasen, čist, jasno zveneč in mehko in milo doneč jezik. Stavčni slog je vzoren, izcizeliran. Vsaka beseda je na svojem mestu in trdna kakor bi res rastla iz kamena. Dinko Šimunović ljubi muzičnost stavka; besede so tako izbrane, da besedi, ki se končuje s soglasnikom ali samoglasnikom, po možnosti ne sledi beseda, ki bi se začenjala s soglasnikom ali samoglasnikom. S to tehniko doseza neko zvokovno barvo in čist ritem skrbno izpiljenega stavka.

Čitanje te lepe knjige je prava slast; saj nas v marsičem spominja naše lastne mladosti. Kdor hočeš pristne poezije in hočeš, da v duhu še enkrat predrhtiš najlepši del svojega življenja ter obenem spoznaš Dinka Šimunovića glavo in srce, sezi po njej, ne bo ti žal. *Ivan Zorec.*

Mažuranić, Ivan: Smrt Smail-age Čengića. Spremio i protumačio dr. Dragutin Prohaska. 3. izd. Beograd, 1920. 20 K.

Ta izdaja, ki jo je priredil lektor srbskohrvaškega jezika na univerzi v Pragi, je v vrsti izdaj tega epa (od prve, v l. 1846.) že enaindvajseta. Nastala je v prvi vrsti za šolsko porabo, vendar pa bo s svojim obširnim komentarjem dobro služila tudi onim izobražencem izven šole, ki bi se radi globlje in podrobneje seznanili z najlepšimi deli naše literature. Ponatisku teksta (str. 5 do 50) sledi obširen «Tumač», ki obravnava najprej «Značenje pesme» (53 do 54), potem «Kako je postala pesma» (55 do 66) in nje «Umetnički oblik» (67 do 75); sledi «Namera i učinak pesme» (75 do 83), «Predanje» (83 do 90) obravnava in opisuje vse dosedanje izdaje izvirnika in prevodov, «Literatura» (91 do 95) je pregled vseh dosedanjih spisov o tem epu in komentarjev k njemu, «Rečnik» (97 do 105) pa je razlaga njegovih tujk in težje umljivih lokalizmov. Povrh je še priložena J. Modestina «Karta Crne gore», ki kaže kraje, v katerih se dejanje epa vrši.

Strokovno oceno tega skrbno in spretno sestavljenega dela — Prohaska na tem polju ni začetnik! — prepuščam strokovnim glasilom, tukaj bi rad napisal samo majhen dodatek. Med prevodi, ki jih je izdajatelj naštel štirinajst, ni naveden eden najstarejših in najbližjih, namreč slovenski, kar je nekam čudno. Izdajatelju bi bilo namreč treba samo pogledati v Simoničevo «Slovensko bibliografijo», pa bi bil videl, da je Bilčev slovenski prevod «Smail-age»

izšel v posebni knjižici že leta 1870. in da je ta izdaja ponatisnjena iz istega letnika «Novic». To bi bil v kronološki vrsti peti prevod, kar vsekakor ni brez pomena. Če pa bi izdajatelj vzel ta prevod ali v ponatisku ali v «Novicah» v roke, pa bi bil videl, da je v resnici še mnogo starejši. Bilc mu je namreč na obeh mestih dodal sledečo opombo: «Preteklo je že mnogo let, kar je bilo po «Glasniku» naznanjeno, da pride v «Cvetju iz domačih in tujih logov» na svitlo moja prestava prekrasne Mažuranićeve pesmi «Smrt Smail-age Čengića». Al razne okolščine bile so krive, da ni takrat pesem tiskana bila. Popravil in opilil sem jo še sèm ter tjè, in jo tukaj slovenskemu svetu izročam, da se napaja krasote narodne in zares veličastne poezije.» Iz teh Bilčevih besed je pač jasno, da je bil prevod končan že davno prej in da ga je pozneje samo še «sem ter tje» pilil in popravljal. Toda kdaj je bil končan? To nam pove naznanilo Janežičevega «Cvetja».

«Slovenski glasnik» je bil namreč že v svoji prvi številki iz leta 1862. na str. 35. prinesel glede nameravanega «Cvetja iz domačih in tujih logov» literarno naznanilo, v katerem pravi med drugim: «Ta zbirka slovstvenih del se je ravno kar začela natiskovati. Prvi vezki bodo obsegali v prvi vrsti Schillerjevo tragedijo «Viljelm Tel», ki jo je poslovenil g. Fr. Cegnar, v drugi pa «Apologijo» in «Kritona» od Platona v I. Božičevi prestavi. Za temi deli pridejo Goethejeva «Ifigenija», Demosthenovi «državni govori», Ksenofontove «Memorabilia», «Ajant» od Sofokla, Mažuranićev «Čengić Aga» in še druga dela, ki se pripravljajo za natis.» Prva vrsta, o kateri govori naznanilo, bi naj prinašala prevode modernih del, druga pa — pod skupnim naslovom «Hellada in Roma» — prevode iz antične literature. Glede «Čengića», ki je bil po tem programu namenjen za prvo vrsto, izvemo iz tega naznanila, če ga kombiniramo s poznejšimi Bilčevimi besedami, da je bil prevod leta 1861. v rokopisu že gotov. Tako bi bil slovenski prevod — v rokopisu — drugi prevod. Prvi, najstarejši, je češki, ki je bil leta 1860. že tudi natisnjen, tretji pa poljski, ki je leta 1862. tudi že izšel.

Te opazke nikakor ne nameravajo zmanjšati vrednote zaslužnega izdajateljevega dela, ampak so samo skromen prispevek k Mažuranićevi bibliografiji. Saj bo kmalu potrebna nova izdaja, v kateri bo izdajatelj sedaj lahko dal Mažuraniću, kar je Mažuranićevega, in Bilcu, kar je Bilčevega. *J. A. G.*

Bauernfeld E.: Dnevnik. Veseloigra v dveh dejanjih. Prevel in za slovenski oder priredil Rudolf Dobovišek. Celje. Natisnili brata Rodé in Martinčič. 1921. 61 str.

Potreba po igrah, primernih za odre na kmetih, je brez dvoma velika, in nujnost, da se odpomore temu zlu, nič manjša. Toda odločno moramo biti proti temu, da to mizerijo izkoriščajo ljudje, ki nimajo okusa, da bi znali kaj poštenega izbrati, kaj šele, da bi nam stvar podali v vsaj za silo primerni obliki. Taki naglo in brez umevanja skrpani izdelki so atentat na našo književnost in potrata našega časa in denarja. *—i.*

KRONIKA.

Opera. Druga polovica letošnje operne sezone nam je prinesla drugo slovensko noviteto, namreč «Zlatoroga», ki ga je uglasbil Viktor Parma.

Preden se spustim v oceno dela, se mi zdi potrebno poudariti sledeče: Že ob ponovnih prilikah sem povedal, kaj razumem pod pojmom narodove kulture. Po mojem naziranju o narodni kulturi je na poseben svoj način vsak ustvarjajoči umetnik narodov v razmerju lastne potencijalne energije komponenta, katera žene narodovo kulturo navzgor. V tem smislu je vsako novoporojeno naše delo do neke mere kulturno pomembno in vredno resnega vpoštevanja in resne presoje. Izhajajoč iz tega vidika smem reči, da sem se pošteno potrudil biti odprt za vse, kar bi mogel v Parmovem delu najti pozitivnih vrednot.

Kolikor se morem spominjati prejšnjih dramatičnih Parmovih del, se mi v celoti zdi, da je Parmov napredek v tem delu brezdvomen. Jasno je videti iz dela, da ima Parma živahen dramatičen čut; tudi čuta za muzikalno oblikovanje mu ne manjka. Vendar mislim, da Parmi resna glasba ne leži. Če izvzamem one scene, kjer je Parmi dana prilika, dajati plesno glasbo, je v ostali operi pri natančnejšem tehtanju najti žalibog vrlo malo glasbeno vrednega. Komaj troje ali četvero stavkov je, katere človek kot sprejemljive lahko omeni in se navzlic temu mora še zaklavzulirati z relativiteto našega muzikalno-kulturnega stanja. Tako je n. pr. stavek, ki kaže nekoliko lastne fiziognomije, oni stavek Jakovega pripovedovanja o belih ženah v d-duru $^{12}/_{8}$: «Redko pridejo v dolino, da osrečile bi dete». Nekak sorazmerno dostojni nivo drži v predzadnjem aktu duet med Janezom in Jerico «Takšna kot si» v as-duru in takoj za njim sledeča perijoda v e-duru «Ne vem, kaj zgodilo se je». V istem aktu bi še za silo prenesel Markovo pesem in nanjo sledeči duet z Jerico: «Deva, za tvoje smehljanje duša hvalo ti daje». Kar je pa razen tega resnobne glasbe v tej operi, stoji vsa na nivoju, kateri je meni osebno, navzlic vsej dobri volji, težko prenesljiv. Giblje se ta glasba v takem načinu izražanja, kot je bil morda običajen v predpretekli dobi in se mnogokrat kreta na način, ki učinkuje name skoro že kot neokusnost. V tem pogledu je za Parmo zlasti značilna žalna koračnica na koncu opere, ki je dramatično sicer dobro postavljena, ampak muzikalno se razvija v svoji melodični liniji skoro ordinarno. Neprimerno ljubši mi je Parma, kadar ima možnost, da nam zaigra kaj veselega. Četudi niti tu ni posebno izrazita in originalna individualnost, vendar mu ta glasba teče naravno, neprisiljeno in s temperamentom. Sem mnenja, da bi mu mogoče kaka vesela snov neprimerno boljše ležala od tragične, dasi je Parmi treba priznati, da se je z veliko energijo skušal tudi v tej resni operi v izrazu poglobiti in tako svoji naturi iztisniti stvari, ki so njegovi individualnosti le bolj tuje.

Ker je Parma vpletel na nekaterih mestih nekaj narodnih melodij, očitno zato, da bi dal sceni s tem izrazito narodni značaj, naj pri tej priliki pripomnim nekaj principijelnega. Čeprav vem, da so včasih operni skladatelji tudi drugih narodov jemali v svoja dela na primernem mestu kako narodno

popevko, vendar smatram za nekakšno mehanično naziranje, če misli skladatelj na tak način dati svojemu delu nacijonalno obeležje. Mislim namreč, da bo narodno obeležje zadeto enako sigurno tudi takrat, če skladatelj globoko sam vase poseže, kajti nič drugače se ni razvila narodna pesem sama, ki jo je enako iz sebe zapel brezimni narodov pevec. *Anton Lajovic.*

NOVE KNJIGE.

Uredništvo je prejelo v oceno sledeče knjige (z zvezdico * označene so natisnjene v cirilici):

Grada za povijest književnosti hrvatske. Na svijet izdaje jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga 9. U Zagrebu, 1920. 301 str. 40 K.

Izvestje, XV. in XVI., škofijske gimnazije v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano o šolskih letih 1919/20 in 1920/21. V Št. Vidu nad Ljubljano, 1921. 69 strani.

Kidrič, Franz. Bartholomäus Gjorgjević. Biographische und bibliographische Zusammenfassung. Wien. E. Strache. 1920. Folio. 37 str. 400 n. a. kron. (Museion. Veröffentlichungen aus der Nationalbibliothek in Wien. Mitteilungen, II. Band.)

Kunaver, Pavel. Na planine! Ljubljana. Učiteljska tiskarna. 1921. 139 str. + 16 slik. Vez. 50 K.

Ljetopis jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Za godinu 1920. Sv. 35. U Zagrebu, 1921. 116 str. 12 K.

Machar, J. S. Strup iz Judeje. 1905—1906. Z dovoljenjem avtorja poslovenil V. M. Zalar. V Ljubljani. Umetniška propaganda. 1921. 254 str. 50 K.

Pečnik, Karol. Jetika in njeno zdravljenje po današnjem stanu zdravniške vede. Celje. Goričar & Leskovšek. 1921. 48 str. 8 K.

Poglavje, deveto in deseto, kazenskega zakonika za kraljevino Srbijo z določili uvodnih pravil in prvega dela tega zakona. V Ljubljani. Tiskovna zadruga. 1921. 69 str. 12 K.

Polić, Nikola. Marginalia. Fejtoni. Zagreb. St. Kugli. 1921. 101 str. 30 K. (Jugoslovanska literatura, sv. 5.)

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga 222. U Zagrebu, 1920. 284 str. 15 K.

Stanojević, Vlad. S. Preko Albanije na ostrvo smrti. Iz dnevnika jedne bolnice. Beograd. S. B. Cvijanović. 1921. 34 str. 3 din.

Vjesnik, Špeditersko-carinski. Glasilo Saveza špeditera Jugoslavije. God. I., br. 1. Izlazi svake nedelje. Godišnja pretplata 60 din.

Urednikov „Imprimatur" 4. VIII. 1921.

NJIVA

izhaja vsakih 14 dni.

Prinaša najaktualnejše članke gospodarske, prosvetne in politične vsebine. — Revija se naroča pri Upravništvu JUTRA v Ljubljani, Sodna ulica štev. 6. — Celoletna naročnina 120 K, za naročnike JUTRA samo 60 K.

„JUGOSLOVENSKA NJIVA“,

socijalno politička i kulturna revija

izlazi već petu godinu i nedeljno. Godišnja pretplata 160 K, mjesečno 14 K, pojedini primjerak 4 K. Adresa: Zagreb, Marovska ulica 24.

Narodna kavarna

Fran Krapež, Ljubljana

DELNIŠKA TISKARNA, d. d.

LJUBLJANA
MIKLOŠIČEVA C. ŠT. 16

TELEFON 132
BRZOJAVI: DELTISK

LJUBLJANA
MIKLOŠIČEVA C. ŠT. 16

ČEKOVNI URAD
ŠTEV. 11.630

Izdelovanje vseh tiskovin do najumetnejšega barvotiska, kakor tudi natiskovanje listov, časopisov, trgovinskih in uradnih tiskovin Vsa ta dela izvršuje kar najhitreje in po strogo strokovnih pravilih

Obenem priporoča svojo najbolje urejeno **knjigoveznico,** ki izvršuje knjigoveška dela od najpreprostejše do najfinejše vrste

NAROČAJTE KNJIGE TISKOVNE ZADRUGE v Ljubljani, Sodna ul. 6.

Za priporočeno pošiljatev je treba k poštnini priračunati še 4 K.

Novo! **Novo!**

DR. H. DOLENEC:
Izbrani spisi. Prosveti in zabavi. III. zvezek.
Cena 20 K, po pošti 2·40 K več.

Zbirka „Slovenski pisatelji“:

Josipa Jurčiča zbrani spisi. *Druga izdaja. Uredil dr. Iv. Prijatelj.*
I. zvezek. Broš. 22 K, po pošti 5 K več.
II. zvezek. Broš. 22 K, po pošti K 4·20 več.

Simona Jenka zbrani spisi. *Uredil dr. J. Glonar.*
Broš. 42 K, po pošti K 4·20 več.

Izven zbirke:

NOVAČAN ANT.:
Veleja. *Drama.*
Broš. 28 K, vez. 36 K, po pošti 2 K več.

FAIGEL D.: ***Tik za fronto.***
Broš. 36 K, vez. 45 K, po pošti K 2·80 več.

Stritarjeva antologija. *Uredil dr. Iv. Prijatelj.*
Broš. 18 K, vez. 24 K, po pošti K 3·40 več.

SIMON JENKO:
Pesmi. *Uredil dr. J. Glonar. (Krajša izdaja.)*
Broš. 10 K, vez. 16 K, po pošti 2 K več.

ANTE DEBELJAK:
Solnce in sence.
Broš. 10 K, vez. 15 K, po pošti 2 K več.

Zbirka „Prosveti in zabavi“:

I. zvezek: IGO KAŠ:
Dalmatinske povesti.
Broš. 12 K, po pošti 1 K več.

II. zvezek: JOS. STARE:
Lisjakova hči.
Broš. 16 K, po pošti 1 K več.

Prevodna knjižnica:

I. zvezek: DOSTOJEVSKIJ-LEVSTIK:
Besi. *Roman.*
Broš. 42 K, vez. 56 K, po pošti 8 K več.

II. zvezek: GONCOURT-PASTUŠKIN:
Dekle Eliza. *Roman.*
Broš. 15 K, vez. 22 K, po pošti K 2·40 več.

III. zvezek: CERVANTES-ŠORLI:
Tri novele.
Broš. 10 K, vez. 16 K, po pošti 2 K več.

IV. zvezek: ANATOLE FRANCE-DEBELJAK:
Pingvinski otok. *Roman.*
Broš. 42 K, vez. 52 K, po pošti K 3·40 več.

Shakespearjeva dela. Prevel Oton Župančič:
I. zvezek: ***Sen kresne noči.***
Broš. 22 K, vez. 28 K, po pošti 2 K več.
II. zvezek: ***Macbeth.***
Broš. 32 K, vez. 40 K, po pošti K 2·80 več.

ČEHOV-POGAČNIK:
Sosedje in druge novele.
Broš. 18 K, po pošti 1 K več.

Knjige za mladino:

ILKA WASCHTETOVA: ***Pravljice.***
Vez. 40 K, po pošti 2 K več.

HABBERTON-ŠORLI:
Boš in Tedi. *Povest s slikami.*
Broš. 24 K, vez. 30 K, po pošti K 2·40 więc.

ČIKA JOVA-GRADNIK:
Kalamandarija.
Vez. 16 K, po pošti 1 K więc.

„Pota in cilji“:

I. in II. zvezek: A. MELIK:
Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev.
I. del 21 K, II. del 42 K. Po pošti oba dela 9 K więc.

III. in IV. zvezek: VEBER FR.:
Uvod v filozofijo.
Cena 72 K, po pošti K 3·40 więc.

V. in VI. zvezek: A. MELIK:
Jugoslavija. *Zemljepisni pregled I. del.*
Meh. vezana, fin papir 60 K, po pošti 3 K więc.
Broš. slabejši papir 42 K, po pošti 2 K więc.

Zbirka polit., gospodar. in socijalnih spisov:

II. zvezek. DR. DERČ:
Dojenček, njega negovanje in prehrana.
Cena 6 K, po pošti K 1·40 więc.

IV. zvezek. DR. SAGADIN:
Naš sadašnji ustavni položaj.
Cena 16 K, po pošti K 1·40 więc.

V. zvezek: DR. PITAMIC:
Pravo in revolucija.
Cena 8 K, po pošti K —·60 więc.

VI. zvezek
Dokumenti o jadranskem vprašanju.
Cena 18 K, po pošti 1 K więc.

VII. zvezek: DR. OGRIS:
Borba za jugoslovensko državo.
Cena 32 K, po pošti K 1·60 więc.

VIII. zv.: COROVIĆ VL.:
Rasa in vera v srbski prošlosti.
Cena 16 K, po pošti K —·60 więc.

DR. IG. RUTAR:
Zbirka vojaških zakonov.
Cena 36 K, po pošti K 1·60 więc.

Ljubljanski Zvon, *letnik 1919. Cena 60 K. Letnik 1920. Cena 100 K, po pošti 10 K więc.*

OMLADINA LJUBLJANA, 87.

Priporočamo nova izbrana dela naše založbe:

A. Debeljak: **Francoska moderna lirika.** Cvetober 48 franc. lirikov 24·—, vez. 30·—

Mark Twain: **Mali klatež Tom Sawyer** 26·—, vez. 32·—

Oton Župančič: **Mlada pota** 12·—, vez. 18·—

Dr. Ivan Prijatelj: **Aškerčeva Čitanka** 14·—, vez. 20·—

Petronij-Glonar: **Pojedina pri Trimalhijonu** 9·—, vez. 12·—

* * *

O. Župančič: **Sto ugank** vez. 3·—

Vl. Levstik: **Zapiski Tine Gramontove** 7·—, vez. 13·—

Fr. Albreht: **Mysteria Dolorosa** 5·—, vez. 11·—

Flaubert-Župančič: **Tri povesti** 7·—, vez. 13·—

Chesterton-Župančič: **Četrtek** 7·—, vez. 13·—

Dr. J. Glonar: **Naš jezik** 3·—, vez. 6·—

Brezigar Milko: **Osnutek slov. narodnega gospodarstva** 6·—

Spominu Ivana Cankarja 2·—

„Ljubljanski zvon“ žaluje ob grobu prvega vladarja naše krvi in našega jezika,

Petra I.,

kralja Slovencev, Hrvatov in Srbov, utelešenega simbola naših stoletnih sanj, ki je mirno zaspal, ko je dosegel, da so njegove in naše sanje postale resnica, da je odvisnosti sledila svoboda, žalosti veselje, trpljenju poveličanje, ki je svoj narod šele tedaj zapustil in ga prvič užalil, ko ga je poklicala kraljica nad vsemi kralji.

Mir njegovi duši!

Slava njegovemu spominu!

Zdravje

in

srečo

njegovemu sinu

kralju

Aleksandru.